

PRIENŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TARYBA

SPRENDIMAS

DĖL PRITARIMO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOMS

2019 m. rugsėjo 19 d. Nr. T1 - 241

Prienai

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627 „Dėl Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“ patvirtinto Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo 3 punktu ir atsižvelgdama į Prienų lopšelio-darželio „Gintarėlis“ 2019 m. rugsėjo 12 d. raštą Nr. (2.5)-V6-58, Prienų lopšelio-darželio „Saulutė“ 2019 m. rugsėjo 12 d. raštą Nr. (1.9)-D2-116, Prienų rajono savivaldybės taryba nusprendžia:

1. Pritarti pridedamoms ikimokyklinio ugdymo programoms:

1.1. Prienų lopšelio-darželio „Gintarėlis“ ikimokyklinio ugdymo programai;

1.2. Prienų lopšelio-darželio „Saulutė“ ikimokyklinio ugdymo programai.

2. Pripažinti netekusiais galios Prienų rajono savivaldybės tarybos 2010 m. rugsėjo 16 d. sprendimo Nr. T3-195 „Dėl pritarimo Prienų rajono savivaldybės švietimo įstaigų ikimokyklinio ugdymo programoms“ 1.1 ir 1.3 papunkčius.

Šis sprendimas per vieną mėnesį nuo jo įteikimo dienos gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijos Kauno apygardos skyriui (Laisvės al. 36, Kaunas) arba Regionų apygardos administraciniam teismui bet kuriuose teismo rūmuose (Šiaulių rūmai, Dvaro g. 80, Šiauliai; Panevėžio rūmai, Respublikos g. 62, Panevėžys; Klaipėdos rūmai, Galinio Pylimo g. 9, Klaipėda; Kauno rūmai, A. Mickevičiaus g. 8A, Kaunas).

Savivaldybės meras

Prienų rajono savivaldybės administracijos
Teisės, personalo ir civilinės metrikacijos skyriaus
vedėja

Vytautė Draugelytė

Prienų rajono savivaldybės administracijos
Bendrojo skyriaus vyriausioji specialistė
(kalbos tvarkytoja)

Vaida Peleckienė

2019-09-16

Prienų rajono savivaldybės
administracijos direktoriaus pavaduotojas

Algis Marcinkevičius

Prienų rajono savivaldybės administracijos
Švietimo skyriaus vedėjas

Rimvydas Zailskas

2019-09-16

**PRIENŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS
ŠVIETIMO SKYRIUS**

Biudžetinė įstaiga. Laisvės a. 12, LT-59126 Prienai,
tel. (8 319) 61 134, faks. (8 319) 61 199, el. p. r.zailskas@prienai.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 288742590

Prienų rajono savivaldybės tarybai

**SPRENDIMO „DĖL PRITARIMO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOMS“
PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

2019-09-~~14~~ Nr. PAR- ~~66~~2

Prienų lopšelis-darželis „Saulutė“ 2019 m. rugsėjo 12 d. raštu Nr. (1.9)-D2-116 ir Prienų lopšelis-darželis „Gintarėlis“ 2019 m. rugsėjo 12 d. raštu Nr. (2.5)-V6-58 kreipėsi į Prienų rajono savivaldybę prašydami pritarti atnaujintoms ikimokyklinio ugdymo programoms.

Ir lopšelio-darželio „Gintarėlis“, ir lopšelio-darželio „Saulutė“ programose atnaujintos bendrosios nuostatos, nuostatos dėl vaikų pažangos ir pasiekimų vertinimo, pasirinktas šiuolaikiškesnis nei ankstesnėse programose ugdymo turinio išdėstymas. Lopšelio-darželio „Saulutė“ programa atnaujinama atsižvelgiant ir į didėjančią ikimokyklinio ugdymo grupių skaičių bei pakitusią ugdymo(si) aplinką lopšeliui-darželiui „Saulutė“ persikėlus į renovuotas patalpas.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627 patvirtinto Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo 3 punktu švietimo teikėjų, kurie vykdo ikimokyklinio ugdymo programą, savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija teikia pritarimą programai.

Siūlome pritarti pateiktoms ikimokyklinio ugdymo programoms.

Šio sprendimo projekto poveikis antikorupciniu aspektu nevertintinas.

Švietimo skyriaus vedėjas

Rimvydas Zailskas

Prienų rajono savivaldybės administracijos
Bendrojo skyriaus vyriausioji specialistė
(kalbos tvarkytoja)

Vaida Peleckienė

PRITARTA
Prienų rajono savivaldybės tarybos
2019 m. rugsėjo d.
sprendimu Nr.

PATVIRTINTA
Prienų lopšelio-darželio „Gintarėlis“
direktoriaus 2019 m. rugsėjo d.
įsakymu Nr.

**PRIENŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „GINTARĖLIS“
IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA
„VAIVORYKŠTĖ“**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Informacija apie švietimo teikėją:

- 1.1. švietimo teikėjo pavadinimas – Prienų lopšelis-darželis „Gintarėlis“;
- 1.2. tipas – ikimokyklinio ugdymo mokykla;
- 1.3. teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga;
- 1.4. grupė – neformaliojo švietimo mokykla;
- 1.5. adresas – Statybininkų g. 17, LT.- 59136 Prienai.
- 1.6. telefonas – (8 319) 52 300;
- 1.7. elektroninis paštas – gintarelis@prienai.lt.

2. Vaikai ir jų poreikiai:

- 2.1. nori būti mylimi, išklausyti;
- 2.2. veikti saugioje aplinkoje;
- 2.3. žaisti, bendrauti su suaugusiais bei bendraamžiais;
- 2.4. tyrinėti, pažinti supančią aplinką;
- 2.5. būti pastebėti, įvertinti;
- 2.6. būti sotūs ir laimingi;
- 2.7. turėti sąlygas saviraiškai ir pažinimui;
- 2.8. išsaugoti savąjį „aš“;
- 2.9. tyrinėti, atrasti, eksperimentuoti.

3. Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas:

3.1. įstaigoje dirba visi vaikų poreikiams užtikrinti ir tenkinti reikalingi specialistai. Beveik visos auklėtojos įgijusios kvalifikacines kategorijas, įstaigoje dirba logopedai, meninio ugdymo pedagogė, priešmokyklinio ugdymo pedagogė;

3.2. pedagogų darbo stažas – nuo 5 iki 35 metų;

3.3. pedagogės aktyviai dalyvauja miesto, rajono, šalies renginiuose, kvalifikaciniuose seminaruose, įstaigoje yra parengusios projektus sveikos gyvensenos klausimais, etnokultūros tema.

4. Švietimo teikėjo savitumas: siekiama, kad kiekvienoje grupėje būtų savita aplinka, kiekvienas pedagogas turėtų individualų darbo stilių, o įstaiga – savo veidą:

4.1. įstaigoje veikia 7 grupės (2 ankstyvojo amžiaus grupės, 4 ikimokyklinio ugdymo grupės, 1 priešmokyklinio ugdymo grupė);

4.2 įstaiga turi Strielčių ikimokyklinio ugdymo skyrių;

4.3. įsteigta prailgintos dienos grupė (nuo 06.30 val. iki 19.00 val.);

4.3. įstaiga dalyvauja respublikinėje ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojų asociacijoje „Sveikatos želmenėliai“;

4.4. įkurtas etnografijos kambarys „Seklyčia“;

4.5. įkurta erdvi sporto salė;

4.6. vietos bendruomenė propaguoja sveikos gyvensenos principus ir juos taiko organizuodama ugdomąjį procesą;

4.7 įstaigoje veikia būreliai: anglų, pramoginių šokių, krepšinio;

4.8. įstaiga bendradarbiauja su ikimokyklinėmis įstaigomis: Prienų lopšeliais-darželiais „Pasaka“, „Saulutė“.

5. Tėvai (globėjai) ir vietos bendruomenė pageidauja, kad vaikai lopšelyje-darželyje įgytų gražaus betarpiško bendravimo įgūdžių, savarankiškumo įgūdžių, esant reikalui, kad gautų logopedo pagalbą, papildomą meninį ugdymą (vaikai būtų mokomi dainuoti, šokti), kad būtų ugdomas gebėjimas socializuotis besikuriančioje visuomenėje, vaikas susipažintų su tautos tradicijomis ir papročiais, tenkintų judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo poreikius, puoselėtų vaiko individualumą, veiktų saugioje aplinkoje, būtų kokybiška mityba.

6. Regiono socialiniai, kultūriniai ypatumai:

6.1. lopšelis-darželis „Gintarėlis“ įsikūręs Prienų miesto Stadiono mikrorajone, gražiame kraštovaizdyje. Šalia įstaigos yra tvenkinys, beržynas, netoliese teka Nemunas, Nemuną juosia Žvėrinčiaus miškas. Netoli lopšelio-darželio yra Prienų arena, bitininkų parduotuvė, autobusų parkas, siuvykla;

6.2. įstaigą lankantys vaikai auga palankioje socialinėje aplinkoje, yra aprūpinti, motyvuoti. Šeimų socialinė padėtis patenkinama.

7. Teisinė bazė: lopšelis-darželis „Gintarėlis“ savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos įstatymais, įstaigos nuostatais, darbo tvarkos taisyklėmis, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Prienų rajono savivaldybės ir administracijos švietimo skyriaus gaunamais raštais,

Lietuvos Respublikos Konstitucija, lopšelio-darželio „Gintarėlis“ Strateginiu planu, Prienų rajono savivaldybės tarybos sprendimais, ikimokyklinio ugdymo įstaigų higienos normos taisyklėmis.

8. Pasirinkta filosofinė ugdymo kryptis:

Lopšelis-darželis „Gintarėlis“ vadovaujasi progresyvistine filosofine ugdymo kryptimi.

Formuodami savo įstaigos filosofiją, išigilinome į savo bendruomenės vertybių sistemą, į esamą bendruomenės patyrimą. Manome, kad mūsų pasirinkta progresyvistinė filosofinė ugdymo kryptis laiduos įstaigos ugdymo programos kokybę bei geriau atskleis ugdymo paskirtį, kreips ugdytinius į veiklą. Pedagogas – ugdymo proceso organizatorius ir dalyvis, dėmesys skirtas turinio individualizavimo ir integravimo principams. Ugdymo turinyje akcentuojamas ugdytinio gebėjimas spręsti problemas, ieškoti atsakymo.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

9. Individualizavimo principas: vaikai ugdomi atsižvelgiant į individualias jų savybes, ugdymo šeimoje tradicijas ir vaikų patirtį.

10. Humaniškumo principas: vaikas gerbiamas kaip asmenybė. Sudaromos sąlygos įvairių vaiko galių plėtojimuisi, harmoningam asmenybės vystymuisi.

11. Tautiškumo principas: gaivinama etnokultūra, žadinama meilė tėviškės gamtai.

12. Įvairovės principas: parinkti ugdymo turinį, metodus ir priemones patrauklius, įvairius, skatinančius ugdytinius veiklai.

13. Integracijos principas: garantuojama vaiko ugdymo šeimoje ir ikimokyklinėje įstaigoje vienovė, fizinio, psichinio ir socialinio ugdymo darna.

III. TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

14. Tikslas – atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius.

15. Uždaviniai:

15.1. suteikti vaikui elementarių žinių apie save ir savo sveikatą;

15.2. žadinti vaiko poreikį judėti, išreikšti save judesiu, siekti fizinio tobulumo;

15.3. plėsti vaiko emocinę patirtį, ugdyti, gerumą, švelnumą, atsakomybę, pagarbą gamtai, aplinkai;

15.4. padėti įgyti pirmuosius aplinkos pažinimo, kalbos, meninės veiklos, rūpinimosi sveikata įgūdžius;

- 15.5. skatinti kūrybinį vaiko aktyvumą, pasireiškiantį įvairios veiklos metu;
- 15.6. kurti saugią, estetinę grupės, įstaigos aplinką, kuri skatintų vaikus veiklai;
- 15.7. ugdyti norą pažinti ir perimti tautos kultūrą, remiantis tautos tradicijomis;
- 15.8. kurti aplinką, kuri leistų pažinti lietuvių tradicijas ir papročius;
- 15.9. padėti suprasti žmogaus ir gamtos ryšius, ugdyti vertybinį santykį su gamta;
- 15.10. stiprinti šeimos ir lopšelio-darželio sąveiką, įkvėpti perimti etninės kultūros tradicijų puoselėtojų ir tęsėjų funkcijas.

IV. UGDYMO TURINYS

16. Ikimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti 2–3 metų vaikas (ankstyvasis amžius) ir 3–6 metų vaikas (ikimokyklinis amžius).

16.1. vaikų ugdymo programos turinys apjungtas į ugdytinių grupes pagal ikimokyklinio ugdymo (si) lūkesčius: ugdydami vaiką siekiame, kad jis augtų „Sveikas“, „Orus“, „Bendraujantis“, „Smalsus“, „Kuriantis“, „Sėkmingai besiuogdantis“. Šie ikimokyklinio ugdymo lūkesčiai atitinka tokias kompetencijas: sveikatos saugojimo, socialinę, komunikavimo, pažinimo, meninę;

16.2. vadovaujantis ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašu kiekvienai kompetencijai priskiriamos vaiko pažangos vertinimo sritys ir esminės nuostatos bei gebėjimai, veiksenų pavyzdžiai, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki šešerių metų:

16.2.1. Ankstyvasis amžius (iki 3 metų):

Ugdymo sritis	Ugdytinios srities pasiekimai	Vaiko veiksenos
Kasdienio gyvenimo įgūdžiai	Geba pats pavalgyti.	Valgo su šaukšteliu, geria iš puodelio. Pavalgęs bando naudotis servetėle. Savarankiškai randa savo vietą prie stalo.
	Bando pats praustis.	Bando pats praustis rankas ir veiduką. Naudojasi rankšluosčiu. Mėgsta „žaisti“ vandeniu. „Prausia“ lėles.
	Mėgina apsiauti batus. Varsto batų raištelius.	Pažįsta savo batus, bando apsiauti. Labai stengiasi, pyksta, jei neišeina. Bando varstyti batų raištelius. Žaidžia žaidimą „Pabandyk suvarstyti“.
	Apsivelka paprastus drabužius.	Pažįsta savo drabužius, paprastus mėgina apsivilkti. Drabužėliais rengia lėles. Paveikslėliuose atpažįsta paprastus drabužius, juos pavadina.

	Bando sagstyti sagas.	Bando sagstyti drabužių sagas. Mėgsta sagstyti kitų vaikų drabužių sagas. Žaidžia žaidimus su sagomis.
	Gera savarankiškai juda, prieina prie žaislų ar daiktų, juos pasiima ir žaidžia.	Aktyviai apžiūrinėja ir tyrinėja žaislus ir daiktus. Atlieka įvairiausių judesius žaislais ir daiktais. Spaudo mygtukus. Nemėgsta dalintis žaislais. Nori to paties žaislo ar daikto. Nuolat keičia žaislus ar daiktus. Trumpam išlaiko dėmesį. Prašomas padeda vieną kitą daiktą į vietą.
Fizinis aktyvumas	Juda laisvai, išlaiko pusiausvyrą, judesiai koordinuoti.	Gera orientuojasi įprastoje erdvėje, žino, kur išdėlioti žaislai, daiktai, pats juos susiranda ir pasiima. Mėgsta ką nors mėtyti, nutraukti, išversti, kelti triukšmą, slėptis. Mėgsta vežioti, stumdyti, tempti. Bėgioja su balionais, vėjo malūnėliais, paskui riedančius ir prisukamus žaislus. Mėgsta lipti kopėčiomis, suptis sūpynėmis, nusileisti nuo čiuožyklos. Bando ar važiuoja triračiu. Žaidžia su kamuoliu. Juda ar sustoja po signalo, juda nurodyta kryptimi. Nušoka nuo paauskštinimo, pralenda. Šokinėja abiem kojomis. Stovi ir vaikšto ant pirštų galų. Užlipa ir nulipa laipteliais statydamas vis kitą koją. Spiria ir meta kamuolį. Judesius atlieka susikibę rankomis (trypia kojomis, žaidžia „Traukinuką“).
Savireguliacija ir savikontrolė	Geba reikšti norus ir ketinimus.	Sako „noriu“, „duok“, „mano“. Skiria savo asmeninius daiktus, drabužėlius. Nemėgsta dalintis. Gali pasirinkti vieną iš dviejų žaislų ar daiktų. Užsispyręs, atkakliai reikalauja žaislo ar daikto, patikusio judesio atlikimo (durų darinėjimas, daiktų stumdymas). Atkakliai atlieka tą patį veiksmą, bando užsegti sagą, suvarstyti raištelius ir t. t.
	Bando laikytis nusistovėjusios tvarkos.	Bando elgtis taip, kaip moko suaugęs. Draudimų ne visada paiso, noras pažinti ir tyrinėti yra didesnis nei draudimų galia. Bando sulaikyti pyktį, ašaras, tačiau ne visada išsina.

	Žaidžia pats vienas ir greta kitų vaikų.	Nuolat ką nors veikia. Tyrinėja, žaidžia. Domisi kitais vaikais, pradeda bendrauti. Dažnai konfliktuoja. Greta ir kartu palaiko žaidimą tokiais veiksmais: stebi ką daro kitas, ima tą patį žaislą, tiesia žaislą kitam, nors ne visada atiduoda, pešasi, pakaitomis atlieka tuos pačius veiksmus (pvz. muša būgneliu, stato bokštelį). Žaisdamas reiškia palankumą kitam. Save gina protestuodamas. Žaidimuose nenoriai, tačiau palaukia savo eilės. Mėgsta kartu daryti judesius: eiti, ropoti, vartytis.
Savivoka ir savigarba	Suvokia savąjį „Aš“.	Save vadina vardu. Parodo į save pirštu paklausus, kur yra. Atpažįsta save veidrodyje, nuotraukose. Turi aiškų kūno vaizdą. Atpažįsta ir parodo arba pavadina 6 ir daugiau kūno dalių. Bando piešti žmogų. Pradeda save vertinti „Aš geras“, „Aš blogas“. Gali pasakyti, kas jis – berniukas ar mergaitė. Žaidimų partneriais dažniausiai renkasi tos pačios lyties bendraamžius.
	Pasitiki savimi.	Žodžiais pavadina išgyvenimus ar pojūčius: „linksma“, „skanu“, „skauda“ ir t.t. Skiria savo asmeninius žaislus ir daiktus. Siekia būti savarankiškas. Gali ką nors padaryti: atnešti, paduoti, pakviesti ir kt. Bando save išreikšti mimika, veiksmu, judesiu, piešiniu. Piešia apskritimą su tašku viduryje ir spinduliais į visas puses, braižo vertikalias ir horizontalias linijas. „Groja“, dainuoja, šoka.
Bendravimas su suaugusiais	Geba atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais.	Domisi suaugusiaisiais, esančiais grupėje, atsako į pakalbimą. Mėgsta drauge veikti su suaugusiu (žaisti, vartyti knygeles, ridenti kamuolį, statyti bokštą ir kt.). Mėgdžioja suaugusiųjų, brolių, seserų veiksmus, kalbą, poelgius. Mimika, gestais išreiškia meilę, nuotaiką, nerimą, pyktį, susierzinimą, kaltę, gėdą. Žodžiu išreiškia norus.
Bendravimas su bendraamžiais	Gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su bendraamžiais.	Bando sulaikyti neigiamus jausmus. Draudimų dažnai nepaiso. Individualiai ir grupelėmis klausosi skaitymo. Domisi kitais vaikais, pats ieško draugo žaidimui. Dažnai konfliktuoja (ima tą patį žaislą, atima). Taikiausiai žaidžia 2–3 vaikai. Reiškia palankumą: šypsosi, glosto, bučiuoja, vadina vardu ir kt. Savo teises gina protestuodamas. Pradeda domėtis vienas kitu: pavadina žaislus, veiksmus, prašo, komentuoja.

Sakytinė kalba	Išlavėjusi kalba Tikslesnė tartis	Taria visas balses (a, o, u, e, è, i, y), dvibalsius (au, uo, ie, ei ir kt.). Dažniausiai netaria r, s, š, z, ž, c, č, ch, dž. Daro daug tarimo klaidų (natūralus reiškiny). Žaidžia liežuvio ir lūpų žaidimus: iškiša siaurą ar platų liežuvį, iškištą įvairiai judina, aplaižo suspaustas lūpas, parodyti sukąstus dantukus, daro grimasas ir kt. Pučia plunksnelę, žvakutę, popieriaus gabalėlį per šiaudelį, pučia vandens ir oro burbulus.
	Patirtį perteikia kalba	Kalba 2–3 žodžių sakiniiais (telegrafinė kalba). Kalba apie tai, ką mato ir girdi. Pamėgdžiojant suaugusį atsiranda žodžiai kalboje. Klausia žodžio jau žinomam daiktui, veiksmui ar ypatumui pavadinti. Daugiau žodžių supranta nei vartoja. Kalba apie žmones, daiktus, įvykius, veiksmus, net jei jų nemato. Vartoja esamąjį, būtajį, būsimąjį laiką, funkcinius žodelius <i>į, pas, prie, iš, su</i>. Perpranta kalbos funkcijas: išsako poreikius („Noriu mamos“), informuoja apie buvusią patirtį („Aš mačiau katę“), aiškina („Einu namo“), planuoja („Eisiu namo“), išreiškia santykius su vaikais ir suaugusiais. Pasako savo ir kitų vardus, atsiliepia pašauktas vardu, mėgsta kalbėtis, klausinėti. Žaisdamas kalba su savimi. Komentuoja, ką darys. Mielai kasdien klausosi skaitomų kūrinių ar pasakojimų,
Rašytinė kalba	Prasideda pirmosios vaiko braukomos linijos.	Varto spalvingas knygeles, žurnalus, reklaminius plakatus, paveikslėlius. Pasako, kas yra paveikslėliuose ar iliustracijose, nuotraukose. Mėgsta žiūrėti inscenizuojamas pasakas, pasakėles, nutikimus. Įvairiomis rašymo priemonėmis: pieštukais, kreidelėmis, rašikliais keverzoja vertikalias ir horizontalias linijas.

Aplinkos pažinimas	Domisi aplinkiniu pasauliu, atranda įvairius pasaulio pažinimo būdus.	Atrenka parodytos formos ir spalvos daiktus, žaislus. Grupuoja daiktus, žaislus pagal formą (skritulys – kvadratas; skritulys – ovalas; kvadratas – trikampis). Grupuoja žaislus, daiktus pagal spalvą (raudona, mėlyna, geltona ir kt.). Grupuoja daiktus, žaislus pagal dydį (didelis – mažas). Grupuoja daiktus pagal sunkumą (sunkus – lengvas). Sudaro daiktų, žaislų eiles nuo didžiausio iki mažiausio ir atvirkščiai. Tapatina daiktus, dėdamas į įdubimą, išpjovą tiesiogiai: pridėdamas, pamatuodamas. Tikslingai naudoja įrankius ir kitokius buitines daiktus: kibirėlį, kastuvėlį, semtuvą ir kt. Mėgsta spaudyti mygtukus, rankenas, atkabina kabliukus, bando segioti sagas, išvynioja, supakuoja, išpakuoja. Pradedą suprasti pasaulį nuo veiksmo prie minties (pradedą žaisti vaizduotės žaidimus – „Gydytojas“, „Vairuotojas“ ir kt.; atlieka tariamus veiksmus – „serga“, „valgo“, „važiuoja“ ir kt. Pradedą naudoti daiktų pakaitalus (kaladėlė – mašina, lygintuvas ir kt.). Keverzoja vertikalius horizontalius brūkšnius lape. Piešia ore apskritimus, įvairias linijas. Laiko pieštuką tarp nykščio ir kitų pirštų. Valdo žirkles. Volioja, minko, spaudžia molį. Viena ranka surenka formas į piramidę, bokštelį ir kt. Sudeda daiktus į krūveles ar vieną ant kito. Viskas, kas aplink, mėgsta matyti girdėti, uostyti, skanauti.
Meninė raiška (muzika, šokis)	Raiška garsu, judesiu.	Klausosi muzikos ir aplinkos garsų. Spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Mėgdžioja žaidimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų-trijų garsų melodijas. Skambant muzikai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.
Žaidimas	Geba bendrauti (žaisti) su suaugusiais, perima žaidimus, veiksmus, būdus.	Mėgsta žaisti su suaugusiuoju: rodo žaislus, tiesia juos suaugusiam, paeiliui ridena kamuolį, stato bokštą, „kalbasi telefonu“. Pamėgdžioja suaugusiojo veiksmus, kalbą, poelgius, emocijų raišką. Mimika ir gestais išreiškia meilę, gerą nuotaiką, meilę pyktį, susierzinimą. Naudoja realius daiktus žaidimui.
		Pats ieško draugo žaidimams. Ant kito išbandą savo elgesio pasekmes. Nesupranta kito ketinimų, todėl dažnai konfliktuoja. Žaidimą greta ir kartu užmezga tokiais veiksmiais: stebi, ką daro kitas ir medžioja veiksmus; tiesia žaislą kitam, tačiau

	Žaidžia su kitais vaikais.	dažniausiai neduoda; ima žaislą, kuriuo žaidė kitas; pakaitomis atlieka tą patį veiksmą su vienu žaislu. Žaisdamas reiškia pasitenkinimą, palankumą: šypsosi, glosto, bučiuoja, maitina ir t.t. Save ir savo teises gina protestuodamas: verkia, nepaleidžia žaislo mušasi. Pradedą kalbėtis vienas su kitu: pavadina žaislus, veiksmus, siūlo, prašo, komentuoja. Žaidžia vaizduotės žaidimus: lyg būtų mama, gydytojas ar kitas suaugęs: apsimeta arkliuku, šuneliu, katinėliu ir pan. Atlieka tariamus veiksmus su daiktais: valgo, miega, važiuoja. Atkuria buvusius patyrimus ir išgyvenimus. Randa žaidimo tęsiniui reikalingą žaisliuką. Pradedą naudoti žaislus pakaitalus. Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.
	Atranda tik jam vienam tuo metu itin svarbų savęs išreiškimo būdą be žodžių, išbando.	Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko jomis pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).
Kūrybiškumas	Judesio, lytėjimo ir regėjimo ryšys.	Pieštuku, kreidelėmis, pirštu pamirkytais dažais raito, braižo linijas per visą lapą. Atsiranda simboliai: spiralė, saulutė, kryžius, veidas. Atpažįsta ir naudoja šešiomis spalvomis. Eksperimentuoja dailės priemonėmis. Patinka minkyti, maigyti, volioti, suploti, suspausti, ištempti, pjaustyti lipdymo medžiagas. Klijuoja, lipina, tvirtina. Konstruoja iš atsitiktinių medžiagų. Kerpa žirkklėmis bukais galais. Žiūri iliustracijas, šeimos narių nuotraukas, dailės atvirukus, vyresniųjų vaikų dailės darbelius. Klausant muzikos aktyviai juda, šokdina žaislus, naudoja įvairius daiktus: kaspinėlius, skareleles ir kt. Melodiją atkuria balsu, ritminiais judesiais. „Groja“ koku nors instrumentu. Mėgsta muzikuoti su vaikais ir suaugusiais. Ritmiškai eina, ploja, trepsi (rateliai). Imituoja įvairius judesius („Kiškutis šoka“, „Meškutė eina“). Klausosi linksmų ir ramių muzikos kūrinėlių.

16.2.2. Ikimokyklinis amžius (3–6 metai):

SVEIKAS VAIKAS

Sveikatos saugojimo kompetencija			
Pasiiekimų sritys	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Kasdienio gyvenimo įgūdžiai. Tai vaiko sveikatai saugoti ir stiprinti būtini įpročiai ir elgesys. Pagrindinės sritys, rodančios vaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius, yra gebėjimas: valgyti ir gerti; elgtis prie stalo; praustis; apsirengti ir nusirengti ir t.t. Vaikai mokosi atpažinti skirtingus maisto produktus, saugaus elgesio, akcentuojamas sveikatos saugojimas ir stiprinimas	Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudotis stalo įrankiais. Padedamas plaunasi rankas ir veidą, nusirengia ir apsirengia, pats eina į tualetą. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Moka valgyti gana tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Priminus plaunasi rankas, nusišluosto. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Savarankiškai naudojasi tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Siek tiek padedamas apsirengia, nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas.	Valgo tvarkingai, vadovaujamas suaugusiojo serviuoja ir tvarko stalą. Įvardija maisto produktą, kurį valgyti sveiką, o kurį reikia riboti. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius, avalynę, savarankiškai apsirengia ir nusirengia. Laikosi saugaus elgesio taisyklių.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Rengia, šukuoja, prausia lėles. Žaidžia su didaktinėmis priemonėmis (segiojimas, rišimas, varstymas). Dėlioja paveikslėlius ir žaidžia žaidimus „Kada kaip rengiamės?“, „Aprenk draugą“. Klausosi eilėraščių: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“. Padeda serviuoti stalą. Kuria plakatus „Sveikas maistas“. Žaidžia žaidimus „Valgomas – nevalgomas“, „Sveikas – nesveikas maistas“. Žiūri mokomuosius filmus apie saugų elgesį. Dalyvauja saugaus elgesio valandėlėse, išvykose į gaisrinę, susitikimuose su medicinos darbuotojais.			
Pasiiekimų sritys	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Fizinis aktyvumas. Tai kryptinga vaiko veikla, gerinanti fizinę	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir	Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius; Šokinėja vietoje, judant	Eina ratu, poroje, gyvatėle, šonu. Bėga ilgesnius

galias, kurios būtinos norint pasiekti ir išlaikyti aukštą sveikatos ir fizinio išsivystymo lygį. Skatinamas vaikų fizinis aktyvumas užtikrina sveiką augimą ir vystymąsi, gerą savijautą, nervų sistemos veiklą, o tai daro įtaką gerėjantiems ugdymosi rezultatams.	sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Išlaiko pusiausvyrą eidamas nedideliu paaukštinimu. Šokinėja ant vienos ir abiem kojomis. Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų.	pirmyn, įveikdamas kliūtis. Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu. Greitai, vikriai bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai.	atstumus, bėga pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, įkalnėn, nuokalnėn. Rankos piršto judesiai vikrūs, tikslūs, kruopštūs. Žaidžia komandomis. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles.
---	--	---	---

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Žaidžia gaudynes su draugais.
Šokinėja abiem kojom vietoje, lengvai judant pirmyn.
Bėgioja keičiant kryptį, tempą.
Dalyvauja mankštose.
Žaidžia žaidimą „Neužkliudyk“, „Pašto dėžutė“, „Vienas, du, trys – pasiruošęs – šok!“, „Raganėlė pamotėlė“, „Klasės“.
Vedžioja labirintus.
Veria vėrinius iš makaronų, sagų, karoliukų ir t.t.
Kerpa žirklemis įvairias formas, iškarpa ir pan.
Žaidžia orientacinius žaidimus, dalyvauja estafetėse.
Sega skalbinių segtukus trimis pirštais.
Piešia įvairias linijas, pieštuku apveda įvairius daiktus; lėkštutė, puoduką.

ORUS VAIKAS

Socialinė kompetencija			
Pasiiekimų sritys	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų

Emocijų suvokimas ir raiška. Ikimokykliniame amžiuje būdingas užslėptas nepasitikėjimas, susikaustymas, kuris dažnai atsiranda dėl vaikų grupėje prisiimtų stereotipinių vaidmenų (pavyzdžiui, vienas vaikas visada – lyderis, kitas – vykdytojas, vienas – viską mokantis, kitas – ne). Todėl vaiko emocijų ugdymasis pradedamas nuo laisvos būsenos atsiradimo – nuo buvimo pačiu savimi.	Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Pradedą valdyti savo emocijas. Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis.	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus, elgesį ir tinkamai reaguoja. Išreiškia jausmus mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.	Apibūdina jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. Išreiškia jausmus tinkamais būdais – neskaudindamas kitų.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Pasakoja, ką myli, apie išgyvenimus namuose, darželyje, kelionėje. Kūno išraiška pavaizduoja jausmus (vaidyba). Žaidžia žaidimą „Papasakok be žodžių“. Dėlioja simbolines nuotaikų korteles. Klausosi vaikų balsų įrašų, iš kurių sprendžia, kokios jie nuotaikos: linksmi, liūdni, pikti, ramūs ir pan. Sudeda siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš 2 – 4 paveikslėlių. Prieš veidrodį žaidžia mimikos žaidimus – įvardina emocijas. Dalyvauja gerumo akcijose.			
Pasiekimų sritys	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų

Savireguliacija ir savikontrolė. Savireguliacija ir savikontrolė suvokiama kaip ikimokyklinuko savitvarda – savo jausmų kontrolė valdant stresą; savo impulsų tvardymas, ištvermingumas susidūrus su sunkumais; tinkama emocijų raiška; asmeninių tikslų iškėlimas ir tikslingas jų siekimas.	Pradedama valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos.	Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Priima dienos ritmo pasikeitimus. Sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus.	Savarankiškai laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. Bando konfliktus spęsti taikiai. Sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai tiek, kiek sužadintas susidomėjimas. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose.
---	--	--	---

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Dalyvauja probleminiuose pokalbiuose (pvz. „Ką daryti, kai supyksti?“, „Norai ir jų valdymas“ ir t.t.). Sprendžia probleminius klausimus: „Ar geras žodis sušildo?“, „Kaip suderinti savo ir draugo norus?“ ir pan. Kartu su auklėtoja kuria grupės taisykles.

	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Savivoka ir savigarba. Ypatingas dėmesys skiriamas ikimokyklinuko savivokos ir savigarbos ugdymui(si) – tiksliai savo jausmų, interesų, vertybių ir teigiamų asmeninių ypatybių vertinimui. Nes tik teisingai save įsivertinant susiformuoja pasitikėjimo savimi jausmas.	Pasako savo ir kito jausmus, norus. Supranta, kad kitas negalėjo matyti to, ką matė jis, nes kito žmogus nebuvo šalia. Mano, kad jis yra geras, todėl jį kiti palankiai vertina.	Supranta, kad jis buvo (kūdikis), yra (vaikas) ir visada bus tas pats asmuo užaugęs (vyras/moteris). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. Siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	Įvardija savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus. Pasako savo tautybę. Save vertina teigiamai. Atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Kartu su tėveliais dalyvauja, rengia grupės šventes.

Kuria šeimos, grupės nuotraukų albumus.

Įsivertina savo elgesį, tyrinėdamas: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“.

	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Santykiai su suaugusiais. Nuo pat pirmų gyvenimo metų vaikas prisiriša prie jam artimų suaugusiųjų, su jais jaučiasi saugus, juos gerbia, myli, tikisi pagalbos sudėtingose situacijose. Vėliau vaikas kuria partnerystės santykius su suaugusiuoju. Vaikas mokosi suprasti suaugusįjį, tuo pačiu mokosi ir atsiskirti nuo jo, turėti savo pasaulį.	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Pasitiki pedagogu, priima pagalbą, vykdo individualius prašymus.	Įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais.	Stengiasi laikytis susitarimų. Bando tinkamu būdu išsakyti priešišką nei suaugusiojo nuomonę.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Diskutuoama problemineis klausimais. Aptarinėjamos konkrečios situacijos: Ką darytum?“, galimos pasekmės.

Klausosi patarlių ir priežodžių, bando suprasti jų prasmę.

Klausinėja, atsako į pedagogo klausimus: „Į ką esi panašus?“, „Ką veikiate visi kartu?“, „Su kuo pasikalbi, kai tau liūdna?“.

Padedą auklėtojai grupės žaislų tvarkyme.

	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Santykiai su bendraamžiais vaikai mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrų interesų, žaisti bendrus	Žaidžia kartu su bendraamžiais bendrus žaidimus. Dalijasi žaislais. Gali turėti vieną ar kelis žaidimų partnerius.	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Draugams siūlo savo žaidimų idėjas ar priima kitų sumanymą. Padedą kitam vaikui.	Stengiasi laikytis susitarimų. Bando tinkamu būdu išsakyti priešišką nei suaugusiojo nuomonę. Rodo iniciatyvą bendrauti ir

žaidimus, bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus.		Gali turėti draugą ar kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	bendradarbiauti su kitais vaikais. Turi draugą.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Drauge su kitais kuria meninius projektus: plakatas „Draugystė“, geriausio draugo portretas. Kartu žaidžia stalo žaidimus, dėlioja dėlionės. Dalyvauja prevenciniame projekte „Be patyčių“.			

BENDRAUJANTIS VAIKAS

Komunikavimo kompetencija			
Pasiekimų sritys	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Sąsakytinė kalba. Tai gebėjimas kalbėti, kalbos turinys, klausimasis, gebėjimas išsakyti savo mintis. Kalbėdamiesi gauname ir perduodame informaciją, samprotaujame, darome išvadas, žodžiai padeda įsiminti ir saugoti žinias apie pasaulį. Programoje pagrindinis kalbos ugdymo metodas – kasdienis bendravimas įvairios veiklos metu.	Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Kalba, pasakoja apie tai, ką matė ir mato, girdėjo ir girdi, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių. Klausosi aplinkinių sekamų pasakų. Pradeda išklausyti bei reaguoti į tai, kas yra sakoma.	Natūraliai kalba kitiems apie tai, ką žino, veikia, ko nori. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus. Išskiria pirmą ir paskutinį garsą trumpuose žodžiuose. Klausosi ir supranta sudėtingesnio turinio tekstus.	Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais. Išskiria garsą žodžio pradžioje, gale ir viduryje. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus. Suvokia pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Pasakoja apie save ir savo šeimą: pasako vardą, pavardę, amžių, kur gyvena, artimųjų vardus, kur dirba tėveliai ir t.t. Atpažįsta ir bando įvardinti elementarius simbolius (raides).			

Deklamuoja. Seka pasakas be galo. Žaidžia žaidimą „Kokį garsą išgirdai?“. Skaityto įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas ir pan.). Žaidžia klausimų – atsakymų rimavimo reikalaujančius žaidimus (pvz., „Kas ten triuška?“). Sugalvoja pasakos pradžią arba pabaigą.			
	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Rašytinė kalba. Tai vaiko minčių dėstymas erdvėje (pvz. popieriuje). Programoje vaikų mokymasis rašyti natūraliai įeina į vaikų žaidimus, kurie prasideda nuo smulkiosios motorikos lavinimo. Rašytinė kalba – tai paties vaiko veikla. Ikimokykliniame amžiuje yra skatinamas vaiko domėjimasis knygomis, taip rašytinė kalbą siejant su skaitymu. Skaitymas ikimokyklinio amžiaus vaikui – tai simbolių, brėžinių prasmės suvokimas, pirmųjų trumpų žodžių ir raidžių atpažinimas ir siejimas su garsais.	Domisi skaitymu. „Skaity“ knygelių paveikslėlius. Atkreipia dėmesį į raides. Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti. Raides bei įvairius simbolius naudoja savo veikloje.	Domisi abėcėlės raidėmis. Suvokia, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir grafinę raišką. Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama). Kopijuoja ir bando rašyti.	Žino keliolika abėcėlės raidžių. Perskaito savo vardą. Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. Rašo savo vardą. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Supranta rašymo tikslus.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Gamina knygeles įvairiomis temomis, kuria kvietimus, skelbimus, sveikinimus.
 Reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kleis kartus, nekeičiant teksto.
 Ornamentuoja ritmiškai atkartodamas piešiamus elementus.
 Kopijuoja reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygoose, bukletuose, iškabose.
 Ieško savo vardo raidės grupės aplinkoje, knygoose.
 Veria vardo, pavardės raidžių karolius.
 Raidės susieja su smagiais pavadinimais: A - stogelis, H - kopėtėlės, sudarant žodinius vaizdinius.
 „skaityti“ – kuria istorijas pagal paveikslėlius.
 Dėlioja raidžių korteles.

SMALSUS VAIKAS

Pažinimo kompetencija			
Pasiekimų sritys	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Aplinkos pažinimas. Ikimokykliniame amžiuje aplinkos pažinimas – tai vaiko savęs pažinimas (savo kūno, jausmų ir svajonių pasaulis; ryšiai su kitais žmonėmis), įgytas supratimas apie įvairias pasaulio sritis- artimiausią daiktinę, socialinę ir kultūrinę namų bei grupės aplinką (daiktus, žmones, jų gyvenimo būdą, kultūros reiškinius, technologijas), gimtinę, Tėvynę. Ypatingas dėmesys skiriamas, kad vaikas tobulintų jau turimus aplinkos	Pažįsta gyvenamosios vietos objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.) Pasako savo vardą, pavardę, miesto, gatvės kurioje gyvena pavadinimus. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimų gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, grybus, gėles, daržoves, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus, skiria gamtos reiškinius (pūga, šlapdriba, rūkas).	Žino svarbią asmeninę informaciją. Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Įvardija kelis miesto objektus, moka apie juos papasakoti. Orientuojasi darželio aplinkoje, gali savarankiškai nueiti į salę ir pan. Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Skiria daržoves, vaisius, uogas. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais.	Žino ir gali papasakoti apie tradicines šventes. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus, technikos prietaisus. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai gamtai. Domisi apie daiktų pokytį seniau ir dabar. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Pasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui.

pažinimo būdus ir išbandytu naujus.			Supranta Saulės, Mėnulio, Žemės ir kitų dangaus kūnų ryšį.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Piešia save, savo šeimą, ant popieriaus lakšto apibrėžia gulintį vaiką, surašo kūno dalis. Kartu su tėveliais sudaro „Šeimos medį“. Žaidžia žaidimus „Žemė, oras, vanduo“, „Surask tokį patį“, „Už, ant, po“ ir pan. Augina „daržą“ ir stebi augalo gyvenimo etapus: dygimą, augimą, žydėjimą, sėklų brandinimą ir t.t. Stebi gamtos pokyčius ir juos pavaizduoja piešiniu. Kalba apie tai kuo bus suaugę. Analizuoja fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimus. Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius. Ruošia daržovių ir vaisių salotas. Išbando senovinius daiktus.			
	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Skaičiavimas ir matavimas. Skaičiavimas – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka. Čia svarbūs keli aspektai: skaičiaus panaudojimas kiekiui nustatyti (kiek?); skaičiaus panaudojimas numeravimui (kelintas?); simboliai, naudojami skaičiams pažymėti. Vaiko pažintinė raida neatsiejama nuo vis besiplečiančio vaiko suvokimo apie daiktų panašumus ir	Pradedama skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Statydamas, konstruodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto dydį, formą ir spalvą. Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus. Lygina įvairių dydžių daiktus pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Žino metų laikus, paros dalis.	Supranta, kad daiktų seka nepriklauso nuo jų požymių ir jų padėties erdvėje; Skaičiuoja iki 5-ių. Skiria kelintinius skaitvardžius. Skiria trikampę, stačiakampę formas. Grupuoja daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio. Kalbėdamas apie daiktus, atstumą, svorį vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, lengvesnis – sunkesnis.	Skaičiuoja iki dešimties. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Sieja daiktų kiekį su skaičių žyminčiu simboliu. Supranta sąvokas: pusiau, į dvi, į tris dalis. Pratęsia, sukuria skirtingų požymių sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. Nustato daikto vietą kito daikto atžvilgiu. Matuoja atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudodamas sąlyginius matavimus (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Skiria plokštumos ir

skirtumus. Matavimo komponentas susidaro iš: vaiko gebėjimo pažinti figūras, gebėjimo suvokti daikto dydį bei mokėjimo orientuotis laike ir erdvėje.			erdvės figūras. Nustato įvykių seką (metų laikai, paros dalys). Pradedą suvokti laiko trukmę.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Žaidžia žaidimus „Parduotuvė“, „Padėk mažiau arba daugiau“, „Gyvi skaičiai“ (susitaria dėl veiksmų, kuriuos reikia atlikti pamačius tam tikrą skaičių) ir pan. Įvardina, kelintas atėjo į grupę. Spalvina traukinuko vagonus pagal skaičius. Skaičiuoja savo piršteliu, žaislus ir kitus daiktus esančius aplinkoje. Įvardija į kokias geometrines figūras panašūs įvairūs daiktai. Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detales. Parodo, kurie iš 4–5 paveikslėlių yra tokie patys. Dėlioja šiaudelius vieną prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Kuria kalendorių. Gamina smėlio ir vandens laikrodžius. Lipdo geometrines figūras ir konstruoja (namelį, gėlytę, ir pan.)			

KURIANTIS VAIKAS

Meninė kompetencija			
Meninė raiška			
	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Muzika, šokis. Muzika – tai vaiko raiška garsu, melodija, ritmu dainuojant, grojant, ritmuojant, klausantis muzikos, kuriant, improvizuojant.	Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Žaidžia įvairius žaidimus, atlikdamas nesudėtingus judesius. Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, spontaniškai kuria ritminius,	Vienas ir kartu su kitais dainuoja aiškaus ritmo, trumpas, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties ir liaudies dainas. Dainuodamas išbando balso skambesį, stengiasi tiksliau	Dainuoja sudėtingesnio ritmo melodijas, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą,

Šokis – tai vaiko raiška judesiu, šokant liaudies ratelius, šokamuosius žaidimus ir improvizuotai kuriant trumpas judesiu, nesusijusių su šokio žanru, sekas.	melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Domisi muzikos instrumentais, juos apžiūrinėja, tyrinėja.	intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, dūdelės, varpelio, būgno) tembrus, girdėtus kūrinius. Šoka šokius pritaikant skirtingo tempo dalis.	dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Groja vaikiškais instrumentais 2–3 garsų melodijas. Žaidžia dialoginio pobūdžio žaidimus. Šoka ratelius pritaikydamas įvairius žingsnelius. Šoka išreišdamas erdvės(aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.
---	---	---	--

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Klausosi dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinių.
Dainuoja įvairaus turinio dainas, imituoja tekstą judesiais.
Žaidžia muzikinius žaidimus.
Groja muzikiniais vaikiškais instrumentais (ritminės lazdelės, dūdelės, barškučiai, varpeliai ir kt.).
Skanduoja skanduotes, mįsles, patarles.
Šoka pavieniui, poroje, ratelyje.
Šoka pagal greitą, lėtą muziką.
Žaidžia improvizuotą koncertą grupėje.

	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Žaidinimai ir vaidyba. Tai bendrųjų vaiko sugebėjimų, jo psichinių bei fizinių galių, ypač kalbos, jausmų, intelekto, vaizduotės bei valios ugdymo būdas. Vaikas turi galimybę įsijausti į personažo gyvenimą, džiaugsmą, liūdesį, tobulinti vaidybinius gebėjimus panaudojant įvairias teatrines priemones.	Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus vaizdus, atkuria matytų situacijų fragmentus. Kuria dialogą tarp veikėjų. Spontaniškai reiškia emocijas.	Susikuria vaidybinių aplinką. Vaizduoja realistinę ir fantastinę siužetą.	Improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus perteikia veikėjo mintis, emocijas. Vaizduoja realistinę ir fantastinę siužetą.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Žaidžia – vaidina trumputes scenas pagal literatūrinius, muzikinius, istorinius siužetus. Žaidžia stalo teatrą. Kuria spektakliukus draugams. Vaidina panaudodamas pirštukines ir pirštines lėles. Vaidina pasakėles be garso – emocijas perteikia kūno judesiais ir veido mimikų išraiška. Kuria pačių išgalvotus siužetus ir juos vaidina. Lankosi vaikiškuose spektakliuose.			
	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Vizualinė raiška. Tai yra ta vaikų gyvenimo sritis, kur kiekvienas gali atrasti tik jam vienam tuo metu itin svarbų savęs išreiškimo būdą be žodžių. Vaikui savitu būdu: linijomis, spalvomis ar formomis sudaromos galimybės ne tik išreikšti save, mažinti emocinę įtampą, bet ir derinti rankos, akies ir kitų kūno dalių judesius, lavinti vaizduotę, kūrybos gebėjimus.	Eksperimentuoja dailės medžiagomis, priemonėmis. Piešdamas, tapydamas, spauduodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą. Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus. Eksperimentuoja įvairiomis priemonėmis.	Dailės darbus papildo grafiniai ženklai (skaičiai, raidės). Eksperimentuoja įvairiomis priemonėmis. Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus darbus.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Piešia įvairia technika: guašu, akvarele, anglimi, spalvotais pieštukais, vaškinėmis kreidelėmis. Eksperimentuoja maišydamas spalvas ir atranda naujus atspalvius. Tapo mamų, draugų portretus, piešia gamtos vaizdus, įvairius veiksmo siužetus ir pan. Tapo ant netradicinių paviršių: audinio, stiklo, medžiagos ir pan. Aplikuoja „mozaikos“ principu. Gamina šventines dekoracijas. Piešia – kuria paveikslus pasinaudojant šviesos stalu. Kuria meninius rėmelius savo darbams. Piešia išbandydamas žvakės panaudojimo galimybes. Iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų kuria darbelius.			

Estetinis suvokimas			
	Vaiko pasiekimai		
	3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Estetinis suvokimas. Tai gebėjimas suvokti, pajusti ir reflektuoti estetinius potyrius, kurie kyla matant ir jaučiant aplinkos, meno kūrinių, savo ir kitų kūrybos grožį. Tai vaiko estetinių galių visuma. Estetiniame suvokime svarbiausia ne įgyti žinių, o dvasiškai tobulėti, suprasti tas vertybes ir idealus, kurias akcentuoja meno kūrėjas.	Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis. Džiaugiasi menine veikla, nori šokti, vaidinti, dainuoti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Atpažįsta (suklūsta, rodo) ir emociškai reaguoja į kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Reaguoja į kitų vertinimus.	Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrįsi savo ir kitų menine veikla. Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį ir pan. Pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus. Pasako kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Gėrįsi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką ir pasako, kas jam gražu.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
Dalyvauja įstaigos organizuojamuose renginiuose (Rugsėjo 1-oji, Rudenėlio šventė, Adventas, Kalėdos, Užgavėnės ir kt.), muzikos mokyklų ugdytinių koncertuose, miesto, respublikiniuose renginiuose. Klausosi įvairios lietuvių liaudies muzikos. Apžiūri savo ir kitų grupių ugdytinių sukurtas parodas (piešiniai, įvairūs darbeliai). Varto įvairias meno knygas. Lankosi Prienų miesto muziejuje, bibliotekoje, įvairiuose miesto renginiuose.			

SĖKMINGAI BESIUGDANTIS

16.2.3. Į visas ugdymosi kryptis integruojamos ugdymo (si) sritys (pasiekimai):

Iniciatyvumas ir atkaklumas
Iniciatyvumas apibūdinamas kaip smalsumas, domėjimasis nauja informacija bei veikla, entuziastingas naujos informacijos, naujų veiklos ar raiškos būdų ieškojimas, noras išmokti. Atkaklumas yra gebėjimas gana ilgą laiką amžiaus galimybių ribose nenutraukti atliekamos veiklos. Atkaklumo pagrindas yra vaiko noras daryti įtaką aplinkiniam pasauliui, noras pasiekti tikslus. Šių gebėjimų ugdymas formuoja vaiko valią – nusiteikimą veikti aktyviai, rinktis veikimo kryptis, įveikti

kliūtis, siekti tikslo, padeda pasirinkti geriausius veiklos variantus.		
Vaiko pasiekimai		
3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet laukia suaugusio žmogaus paskatinimo, padėjimo.	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. Bando pats įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	Plėtoja veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną. Susidomėjęs ilgesnį laiką ištraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai		
Sugalvoja įvairius žaidimus grupėje, lauke ir juos plėtoja. Piešia „Mano diena“ (atsispindi, ką vaikas ketina veikti per dieną). Sprendžia auklėtojų sudarytas problemines situacijas, teikia pasiūlymus. Pasirenka ir prikliauja paveikslėlius, žymenčius, ką gali nuveikti darželyje ir kieme. Susitelkia bandydamas užsisiegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruktorius. Piešia mamos portretą patys pasirinkdami priemones: spalvoti pieštukai, kreidelės, guašas.		
Tyrinėjimas		
Tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, ieškant informacijos įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą. Tyrinėjimas apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiame daiktus ar medžiagas, aplinkos sąlygas, pvz., išardome ir sudedame kitaip, kai tirpiname, šildome, šaldome medžiagas, kai sodiname augalus ir stebime, kaip jų augimą veikia šviesa, laistymas ir pan. Ikimokyklinuko tyrinėjimai atveria galimybes pažinti aplinką, bendraamžius, suaugusiuosius, tam tikrus mokymosi dalykus ir save patį. Skatindami tyrinėjantį mažylio elgesį, vaikas įgauna motyvaciją mokytis, o jo veikla pasipildo kūrybine vaizduote.		
Vaiko pasiekimai		
3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta. Pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando	Domisi iš ko padaryti daiktai ir jų savybėmis. Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties. Įvardina daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų skirtingus pastebėjimus. Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti.	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar būtų galima

daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).		tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Tyrinėdami pasitelkia priemonių įvairovę. Analizuoja, grupuoja ir klasifikuoja daiktus pagal savybes.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai		
Kuria savo pomėgių knygeles. Išbando magneto galimybes. Tyrinėja daiktus ant šviesos stalo. Atlieka bandymus su sniegu, smėliu, vandeniu. Ieško atsakymų į probleminį klausimą „Kodėl?“. Kuria koliažus ieškodamas detalių jungimo galimybių. Nagrinėja ir tyrinėja įvairias fotografijas. Tyrinėja artimiausią aplinką, kuria žemėlapius.		
Problemų sprendimas		
Tai gebėjimas suprasti, įvertinti, interpretuoti ir pritaikyti žinias iššūkiams, sudėtingoms užduotims ar sunkumams spręsti. Problemų sprendimo gebėjimai padeda vaikams priimti konstruktyvius sprendimus. Vaikas pats mokosi pasirinkti, nuspręsti ir pajusti problemų sprendimo ar pasirinkimo padarinius. Todėl ikimokykliniame amžiuje vaiko problemų sprendimų ugdymas ateityje palengvina ir praplečia sprendimų variantus ir poelgių galimas pasekmes.		
Vaiko pasiekimai		
3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Supranta savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos. Supranta, kada susidūrė su kliūtimi, sudėtinga veikla, problema. Stengiasi įveikti kliūtį, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus būdus.	Ieško tinkamų sprendimų, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus pats. Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes. Tariausi su kitais dėl veiksmų atlikimo ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir prima pagalbą. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Sprendžia problemines situacijas „Ką daryti?“. Patarimai draugams.
Ieško paveikslėliuose skirtumų.
Bando su auklėtoja įvardinti pasekmes „Kas bus, jeigu...“.
Taiso sugadintą daiktą.
Žaidžia žaidimus : „Kaip pereiti gatvę“, „Mano lėlė susirgo?“ ir pan.
Iš popieriaus lanksto lėktuvėlius, kepures ir pan.
Dėlioja dėliones, žaidžia lavinamuosius žaidimus.
Iš įvairių kaladėlių konstruoja namus, bokštus, mašinas ir t.t.
Klausosi skaitomų kūrinių apie įvairius žmonių, gyvūnų poelgius.

Kūrybiškumas

Kūrybiškumas suprantamas kaip asmenybės savybė, susijusi su gebėjimu atrasti tai, kas nauja, originalu, netikėta. Tai vaiko pasinėrimo į savo patirtį ir šios patirties įtraukimo į naują visumą, naujas idėjas, naujus sumanymus ar naują rezultatą procesas. Ikimokyklinio amžiaus tarpsnis yra pats palankiausias kūrybiškumo ugdymuisi, nes ikimokyklinio amžiaus vaikai stebina ypatingu gebėjimu pateikti originalių bei neįprastų idėjų, laisvai išreikšti save, ką nors simbolizuoti, įsivaizduoti, fantazuoti, improvizuoti. Vaikų kūrybiškumas reiškiasi verbalinėje, vizualinėje, judėjimo, pažinimo veikloje. Ikimokyklinio amžiaus vaikai pasižymi tuo, kad kūrybos procesas jiems dažnai yra svarbesnis už jos rezultatą.

Vaiko pasiekimai

3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Išvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įvairių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.	Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip. Siekia savito rezultato.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sausio ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu, teptuku, voleliu, šiaudeliu, trintuku, kamšteliu, sagute.
Gamina atvirukus, knygutes, kvietimus, dovanėles draugams, šeimos nariams.
Dailės priemonėmis reiškia savo literatūrinius, muzikos kūrinio ar kitokius meninius įspūdžius.
Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir sukuria naujus objektus.
Improvizuoja, kuria netikėtas, naujas, fantastines istorijas.
Aplinkoja iš įvairių, skirtingų popierių, buityje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos ir kt.
Tapytą darbėlį papildo realiomis medžiagomis (audiniu, džiovintais augalais, akmenukais ir kt.).

Mokėjimas mokytis		
Mokėjimas mokytis suprantamas kaip noras mokytis, atkaklus užsibrėžto tikslo siekimas, atsakomybė už savo mokymąsi. Tai gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus, planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus mokymosi būdus, apmąstyti mokymosi procesą, įsivertinti rezultatus ir atsižvelgiant į juos kelti tolesnį tikslą. Mokėjimas mokytis - tai vaiko noras bei pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti veiklos procesą bei taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose.		
Vaiko pasiekimai		
3–4 metų	4–5 metų	5–6 metų
Pasako, parodo, ką nori išmokti. Mėgsta kūrybiškai veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso ką sako kiti, pasitikslina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys. Spėlioja veiksmų pasekmes.	Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų. Planuoja savo veiklą. Drąsiai ieško atsakymų į kylančius klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina kokios informacijos reikia ir ją randa įvairiuose šaltiniuose: enciklopedijose, žinyuose. Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokysis toliau.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai		
Sprendžia galvosūkius. Žaidžia įvairius stalo žaidimus. Klausosi skaitomų knygų. Varto vaikiškas enciklopedijas, žinytus, žurnalus. Gamina įvairius plakatus: „Žinau – noriu sužinoti“, „Ką daryti, jeigu...?“. Žaidžia siužetus su žaislais. Daro darbelius žiūrėdamas į darbėlių knygos paveikslėlius. Kuria įvairias savo ar grupės elgesio, pasiekimų, „gerų darbų“ knygutes, plakatus.		

V. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

17. Įgyvendinant programos uždavinius, vaiko ugdymosi pasiekimai vertinami nuolat, apibendrinami 2 kartus per metus (rudenį ir pavasarį) pagal įstaigoje parengtą vaikų pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarkos aprašą:

17.1. vaikų pasiekimai fiksuojami bet kuriuo metu, kai pedagogas pastebi naujai atsiradusį ar patobulėjusį vaiko gebėjimą;

17.2. ugdymosi pasiekimų vertinimo metodai: pokalbis, stebėjimas, vaiko veiklos ir kūrybos darbų analizė, vaiko elgesio faktų analizė, situacijų aprašymas, garso, vaizdo dienoraščiai, pedagogo užrašai ir kt.;

17.3. rengiamas vaiko pasiekimų vertinimo aplankas, kuriame kaupiami vaiko veiklos pavyzdžiai, iliustruojantys vaiko pažangą bei pastangas, suteikiantys suprantamą informaciją apie vaiko pasiekimus visiems ugdymosi proceso dalyviams: vaiko aprašai, kūrybinių darbų pavyzdžiai, vaiko klausimai, pasakojimai, samprotavimai, žodinė kūryba, išsakytos idėjos, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai, nuotraukos, įvairios vaiko veiklos stebėjimo užrašai, pedagogo refleksija apie vaiko pasiekimų lygį, daromą pažangą ir ugdymosi perspektyvą, tėvų (globėjų) mintys apie vaiką ir kt.;

17.4. vaikų pasiekimų aprašas rengiamas 2 kartus per metus: rudenį ir pavasarį;

17.5. tarpinis vaiko pasiekimų vertinimas atliekamas pagal poreikį.

18. Vertinant vaiko pasiekimus laikomasi vertinimo etikos reikalavimų, objektyvumo ir humaniškumo, konfidencialumo bei pozityvumo principų.

19. Siekiant darnos ir vieningumo tarp ugdymosi namuose ir įstaigoje, vaikų tėvams (globėjams) informacija apie vaikų pasiekimus teikiama nuolat, individualiai pagal poreikį:

19. 1. Išsami informacija apie vaiko pasiekimus ir pažangą tėvams (globėjams) teikiama mokslo metų pradžioje (spalio mėn.) bei mokslo metų pabaigoje (gegužės mėn.);

19.2. tėvų (globėjų) informavimo formos-individualūs susitikimai, elektroninis paštas, žinutės, pokalbiai telefonu, padėkos, laiškai, lankstinukai, atmintinės, skrajutės, tėvų (globėjų) dalyvavimas ugdymo procese, dalyvavimas įvairaus pobūdžio renginiuose, grupės tėvų (globėjų) ir ugdytojų uždaros grupės sukūrimas socialiniuose tinkluose ir kt.

20. Rugsėjo-spalio bei gegužės mėn. rengiama bendra grupės vaikų pasiekimų vertinimo lentelė, išskiriamos stipriosios ir tobulintinos pasiekimų sritys, numatomi grupės prioritetai į kuriuos atsižvelgiant rengiami savaitės planai.

21. Vaiko pasiekimų rezultatų panaudojimas;

21. 1. Ugdymo proces planavimui ir koregavimui;

21. 2. Ugdymo individualizavimui, vaiko raidos tobulinimui;

21.3. pedagogo kompetencijų tobulinimui;

21. 4. Vidiniam įstaigos veiklos įsivertinimui, vertinant vaikų ugdymosi pasiekimų sritį.

VI. NAUDOTINI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

22. Kuriant programą naudoti šaltiniai ir literatūra:

- 22.1. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
- 22.2. Ankstyvojo ugdymo vadovas / Monkevičienė O. (Sud.). Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
- 22.3. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
- 22.4. Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
- 22.5. Monkevičienė O., Palačionienė L. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa. Vilnius: Visuomenės sveikatos ugdymo centras, 2003.
- 22.6. Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D. ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. Vilnius: Leidybos centras, 1997.
- 22.7. Verseckienė O., Marcinkas F. Ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės. 1995.
- 22.8. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas. 2005.
- 22.9. Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. Atviros Lietuvos fondas. 2001.
- 22.10. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius, 2006.
- 22.11. Švietimo ir mokslo ministerija. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. 2016 m.
- 22.12. Žukauskienė R. Raidos psichologija. 1996 Vilnius.

PRITARTA

Prienų rajono savivaldybės tarybos
2019 m. rugsėjo d.
sprendimu Nr.

PATVIRTINTA

Prienų lopšelio-darželio „Saulutė“
direktorius
2019 m. rugsėjo d.
įsakymu Nr.

**PRIENŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „SAULUTĖ“
IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA
„SAULĖS ZUIKUČIAI“**

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Ikimokyklinio ugdymo programos „Saulės zuikučiai“ teikėjas – Prienų lopšelis-darželis „Saulutė“ – neformaliojo švietimo savivaldybės institucija, įsteigta 1962 m.
2. Teisinė forma – Prienų rajono savivaldybės viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė įstaiga, turinti sąskaitą banke ir antspaudą.
3. Mokykla vykdo neformaliojo švietimo programą.
4. Mokyklos grupė – ikimokyklinio ugdymo mokykla.
5. Adresas – Kauno g. 2C, LT-59147 Prienai, telefonas (8 319) 51202, el. p. saulute@prienai.lt
6. Ikimokyklinio ugdymo paslaugos teikiamos vaikams nuo 1 iki 6 metų amžiaus. Įstaiga dirba penkias darbo dienas per savaitę. Dienos darbo laikas – nuo 7.30 val. iki 18 val., būdinčios grupės darbo laikas nuo 6.30 val. iki 18.30 val.
7. Mokymo (ugdymo) kalba – lietuvių.
8. Mokyklos steigėjas – Prienų rajono savivaldybė.
9. Mokymo forma – dieninė.
10. Veiklos rūšys – ikimokyklinis ugdymas.
11. Ikimokyklinio ugdymo programa siekiama užtikrinti kiekvienam amžiaus tarpsniui svarbių vaiko gebėjimų nuoseklų ugdymą(si).
12. Vaikams sudaroma galimybė rinktis veiklą pagal amžių, turimą patirtį, interesus, pomėgius ir siekiant patenkinti svarbiausius vaiko poreikius:
 - 12.1. Jaustis saugiai. Vaikas gali jaustis saugus, pradžioje būdamas suaugusiųjų globoje, palaipsniui ir pats mokosi saugoti save.
 - 12.2. Judėti. Vaikas nuolat juda, bėgioja, sportuoja, laipioja judėjimui, aktyviai veiklai skirtose zonose, mankštos kambaryje, lauko aikštelėse.
 - 12.3. Žaisti. Kiekviena vaikas turi galimybę žaisti su jam patinkančiais žaislais, pasirinkti žaidimo vietą, draugus. Žaisdamas jis išreiškia savo socialinę patirtį, bendrauja.
 - 12.4. Bendrauti. Vaikas nori būti gerbiamas, kitų pripažintas, kaip turintis savitų gabumų, vertingų savybių, nori išlikti savitu, skirtingu nuo kitų.

12.5. Patenkinti savo smalsumą. Tenkindamas savo smalsumą, vaikas kaupia žinias, tikslina turimus daiktų vaizdinius, veikia aplinkoje su įvairiais daiktais, kartu plečia savo žodyną. Vaikas nori viską paliesti, pajusti todėl, kad jo saviti mokymosi metodai.

12.6. Būti savarankiškam. Vaikas nori pats savarankiškai valgyti, rengtis, pasirinkti veiklą, priemones, žaislus.

12.7. Kurti ir eksperimentuoti. Tam, kad vaikas nuolat galėtų įgyvendinti savo sumanymus, jam sudaromos palankios sąlygos tai atlikti, sukuriant lanksčią ir mobilią ugdymosi aplinką.

13. Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas:

13.1. Įstaigoje dirba išsilavinę ir kvalifikuoti auklėtojai, logopedas, meninio ugdymo pedagogas, galintys užtikrinti ir tenkinti vaiko poreikius, planuoti ir organizuoti ugdomąją veiklą, pritaikyti ugdymo metodus ir formas, gebantys kurti ir pritaikyti ugdomąją aplinką pagal vaiko poreikius, atviri kaitai, aktyviai ieškančios naujovių, jas įgyvendinančios.

13.2. Pedagogai sistemingai tobulina savo profesines kompetencijas, aktyviai dalyvauja rajono bei respublikos seminaruose, konferencijose, skleidžia gerą darbo patirtį: veda atviras veiklas, skaito pranešimus, dalyvauja metodinių darbų parodose.

13.3. Kokybiškam ugdymui(si) užtikrinti pedagogų ir kitų specialistų komanda siekia vaiko ugdymo(si) vienovės ir darnos su šeima.

14. Švietimo teikėjo savitumas:

14.1. Lopšelyje-darželyje veikia 8 ugdymo grupės: 3 ankstyvojo amžiaus, 5 ikimokyklinio amžiaus. Vaikai ugdomi nuo 1 iki 6 metų.

14.2. Įstaiga dirba vadovaudamasi „Geros pradžios“ metodika.

14.3. Įstaiga siekdama ugdyti sveikus vaikus bei didinti jų fizinį aktyvumą, tenkinant prigimtinių judėjimo poreikį, dalyvauja respublikiniuose projektuose: Lietuvos futbolo federacijos ilgalaikės masinio futbolo užimtumo programos „Sugrąžinkime vaikus į stadionus“ ikimokyklinio ugdymo įstaigoms skirtame projekte „Futboliukas. Kiškis Hansas žaidžia futbolą“; Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigų projekte „Lietuvos mažųjų žaidynės 2019“ ir kt.

15. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai:

15.1. Tėvai (globėjai) ir vietos bendruomenė pageidauja, jog ugdytiniai lopšelyje-darželyje įgytų betarpiško bendravimo įgūdžių, savarankiškumo įgūdžių, gautų logopedo pagalbą, papildomą meninį ugdymą (vaikai būtų mokomi dainuoti, šokti), kad būtų ugdomas gebėjimas socializuotis visuomenėje, vaikas susipažintų su tautos tradicijomis ir papročiais, tenkintų judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo poreikius, puoselėtų vaiko individualumą, veiktų saugioje ir sveikoje aplinkoje.

15.2. Tėvai, svarbiausi vaikų ugdytojai, dalyvauja ikimokyklinio ugdymo procese kaip pagrindiniai partneriai.

16. Regiono socialiniai-kultūriniai ypatumai:

16.1. Prienų lopšelis-darželis „Saulutė“ yra strategiškai patogioje vietoje – netoli miesto centro. Turi toliau nuo gatvės vaikų žaidimų aikštinę. Tenkinant vaikų poreikį pažinti artimiausią aplinką, vaikai supažindinami su netoli darželio esančiais objektais: Prienų Justino Marcinkevičiaus viešąja biblioteka, Prienų „Žiburio“ gimnazija, Prienų „Ažuolo“ progimnazija, Prienų lopšeliu-darželiu „Gintarėlis“ ir kt.

16.2. Dauguma įstaigą lankančių vaikų auga palankioje socialinėje aplinkoje. Šeimų socialinė padėtis patenkinama.

16.3. Siekiant stiprinti lanksčią, darnią ir atvirą įstaigos partnerystę, ieškoma naujų partnerystės formų, bendradarbiaujama su įvairiais socialiniais partneriais: Prienų seniūnija, Prienų švietimo pagalbos tarnyba, Prienų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuru, Prienų rajono savivaldybės socialinių paslaugų centru, Prienų krašto muziejumi, Prienų Justino Marcinkevičiaus

viešąją biblioteką, Policijos komisariatu, Miškų urėdija, rajono ikimokyklinėmis įstaigomis, bendrojo ugdymo mokyklomis, Prienų meno mokykla, kitais socialiniais partneriais.

17. Teisinė bazė:

17.1. Lopšelyje-darželyje vaikas – pats svarbiausias asmuo ir priimamas kaip individuali asmenybė. Garantuojama teisė augti sveikam, gyventi saugioje aplinkoje, būti mylimam ir ugdomam pagal individualius poreikius ir gebėjimus. (Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m.)

18. Filosofinė kryptis:

18.1. Lopšelis-darželis „Saulutė“ vadovaujasi humanistine, rekonstruktyvistine bei progresyvistine filosofinėmis ugdymo kryptimis.

18.2. Formuodami savo įstaigos filosofiją, įsigilinome į savo bendruomenės vertybių sistemą, į esamą bendruomenės patyrimą. Manome, kad mūsų pasirinktos filosofinės ugdymo kryptys laidos įstaigos ugdymo programos kokybę bei geriau atskleis ugdymo paskirtį, kreips ugdytinius į veiklą.

18.3. Pedagogas – ugdymo proceso organizatorius ir dalyvis, dėmesys skirtas turinio individualizavimo ir integravimo principams. Ugdymo turinyje akcentuojamas ugdytinio gebėjimas spręsti problemas, ieškoti atsakymo.

II SKYRIUS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

19. Prienų lopšelyje-darželyje „Saulutė“ vaikų ugdymas(is) grindžiamas vadovaujantis šiais principais:

19.1. Ugdymo individualizavimo – atsižvelgiama į vaiko išsivystymo lygį ir planuojama tokia veiklos apimtis, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko ugdymą(si); didelis dėmesys skiriamas individualumą sąlygojantiems veiksniams: šeimos kultūrai ir tradicijų įvairovei, vaiko amžiui, lyčiai, vaiko išsivystymo lygiui, charakteriui ir temperamentui, išmokimo stiliui, pomėgiams, geriau ir mažiau išsivysčiusiems gebėjimams, vaiko savęs vertinimui.

19.2. Humaniškumo – pripažįstama vaiko teisė būti kitokiam; vaikas gerbiamas kaip asmenybė, turinti ryškių prigimtinių bruožų, kuriuos reikia padėti ugdyti.

19.3. Demokratiškumo – lygiavertė vaiko ir suaugusiojo sąveika; vaikams sudaroma galimybė kritiškai mąstyti, rinktis sau įdomią veiklą, elgtis savarankiškai laikantis susitartų taisyklių.

19.4. Diferencijavimo – ugdymo procesas grindžiamas vaiko amžiaus tarpsnio ypatumais, jo poreikių žinojimu.

19.5. Prieinamumo – ugdymo turinys sudaromas atsižvelgiant į vaiko psichofizines galimybes ir yra pritaikytas skirtingoje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje augusiam bei ugdytam vaikui.

19.6. Tautiškumo – padedama augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę šiuolaikinėje visuomenėje.

19.7. Tęstinumo – siekiama darnaus vaiko perėjimo nuo ankstyvojo ugdymo šeimoje prie ikimokyklinio ugdymo grupėje ir užtikrinamas nuoseklus ugdymo tęstinumas priešmokyklinėje grupėje; bendradarbiaujama su šeima ir priešmokyklinio ugdymo pedagogais.

19.8. Konfidencialumo – informacija apie vaiko ugdymą(si), pasiekimus ir problemas teikiama tik asmeniškai šeimai.

III SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

20. Tikslas – atsižvelgiant į pažangias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias vaikui tobulinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninius, socialinius bei pažintinius poreikius.

21. Uždaviniai:

21.1. padėti atsiskleisti individualiems vaikų poreikiams ir gebėjimams, pritaikant ir įgyvendinant ugdymo(si) turinį;

21.2. saugoti, palaikyti ir stiprinti vaiko psichinę ir fizinę sveikatą, formuoti sveikos ir saugios gyvenamosios aplinkos sampratą, nuostatas ir įgūdžius, tenkinti aktyvaus judėjimo poreikį;

21.3. ugdyti vaiko kalbą kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonę, skatinti veikti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, suaugusiais plėtojant vaiko emocinę, socialinę ir kultūrinę patirtį;

21.4. ugdyti vertybinį santykį su gamta, padėti suprasti žmogaus ir gamtos ryšius;

21.5. tenkinti pažintinius vaiko poreikius smalsaujant, tyrinėjant, padėti vaikui atrasti naujus pasaulio pažinimo būdus;

21.6. padėti plėtoti vaiko estetinį, meninį jautrumą, skatinti vaiką išreikšti save per įvairias veiklas;

21.7. ugdyti norą pažinti ir perimti tautos kultūrą, remiantis tradicijomis, skatinti kūrybinę saviraišką, ieškoti tinkamiausių etninio ugdymo būdų;

21.8. stiprinti geranorišką šeimos ir įstaigos bendruomenės bendradarbiavimą, abipusę pagarbą, supratimą ir palaikymą siekiant vaiko gerovės.

IV SKYRIUS UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

22. Ugdymo aplinka – saugi, jauki, kviečianti, skatinanti eksperimentuoti, kurti, lengvai prieinama, patogi, atitinkanti vaiko raidą. Grupės aplinkai įtaką daro vaikų amžius. Kiekvienos grupės aplinka pritaikyta vaikų gebėjimų ugdymui. Ji tampa laboratorija, kurioje patys vaikai eksperimentuoja, mokosi žaisdami ir naudodami įvairias priemones. Jų ugdymui išnaudojamos visos grupės erdvės. Vaikų ugdymui panaudojama ir lauko aplinka.

23. Veiksmingas ikimokyklinis ugdymas yra orientuotas į svarbiausią pasiekimą – vaiko asmenybės brandinimą ir sėkmingą ugdymosi pažangą ir gerus pasiekimus visose 18 pasiekimų sričių.

24. Ugdymo turinys visai grupei parenkamas orientuojantis į bendrus grupę lankančių vaikų poreikius, ypatumus bei kompetencijas ir pritaikomas pagal individualius gebėjimus, atsižvelgiant į vaikų ugdymo pasiekimų gaires/numatomas veiklas (1 priedas).

25. Ugdymo turinį padeda įgyvendinti tikslingas, kokybiškas planavimas, kuris yra orientuotas į vaikų ugdymo(si) rezultatą ir yra atviras papildymui, keitimui, koregavimui. Ugdymo veikla planuojama pagal „Plaukimo takelio“ metodą.

26. Siekiant ugdymosi rezultatų grupėje pedagogai kuria situacijas, palankias patirtiniam vaikų ugdymui, koordinuoja ugdymo(si) procesą, kuriame vyrauja sąveika tarp vaiko ir pedagogo, vaiko ir vaiko, vaiko ir aplinkos.

27. Vaikų ugdymo metodai parenkami atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, veiklos vietą, šeimos rekomendacijas, pedagogų gerąją patirtį.

28. Vaikų veikloms naudojamos universalios ir specifinės priemonės, skirtos gilesniam aplinkos pažinimui, kalbos ugdymui, fiziniam aktyvumui, meninei raiškai ir estetiniam suvokimui. Jos parenkamos remiantis vaikų iniciatyva, bendradarbiaujant su tėvais. Ugdymo(si) priemonės atnaujinamos atsižvelgiant į technologinę pažangą.

29. Pedagogai pateikdami veiklų įvairovę suteikia vaikams galimybę pasirinkti jiems norimas ir priimtinas veiklas. Ugdymo priemonės parenkamos kūrybiškai, laisvai, tiksliai.

V SKYRIUS

UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

30. Vaiko pasiekimų vertinimas – neatsiejama kokybiško ugdymo proceso dalis. Tai nuolatinis informacijos apie vaiko daromą pažangą atskirais amžiaus tarpsniais kaupimas ir apibendrinimas.

31. Ugdymo(si) pasiekimų vertinimo metodai ir būdai: pokalbis su vaiko tėvais, stebėjimas, vaiko veiklos analizė, garso, vaizdo įrašai.

32. Auklėtojos nuolat stebi ir fiksuoja vaikų veiklą ar elgesį. Vaikų stebėjimas numatomas savaitiniuose ugdymo planuose. Vaiko pasiekimai įvertinami du kartus per mokslo metus: spalio mėnesį daromas pirminis vertinimas, gegužės mėnesį – baigiamasis vertinimas (apibendrinant pokyčius, įvykusius per mokslo metus). Pasiekimai fiksuojami vertinimo formose: „Individualūs vaiko ugdymo(si) pasiekimai“ (2 priedas) ir „Grupės ugdytinių ugdymo(si) pasiekimai“ (3 priedas). Prireikus atliekami tarpiniai vaiko pasiekimų vertinimai.

33. Individualioje vaiko ugdymo(si) pasiekimų formoje matoma individuali vaiko kiekvienos srities pažanga. Šie duomenys panaudojami kryptingai planuojant ir organizuojant vaikų ugdymą, išryškinti ugdymosi pasiekimų sritis, kurioms reikia skirti daugiau dėmesio.

34. Vaiko pasiekimų įrodymai (vaikų raiškos darbai, fotografijose užfiksuota vaiko veikla, vaikų kūrybos knygelės, pedagogo užrašyti įvairūs pasakojimai, jų „auksinės mintys“, nuotraukos, žodinė kūryba, samprotavimai ir kt.) kaupiami jo pasiekimų aplanke.

35. Mokslo metų pabaigoje pedagogai parengia vaikų ugdymosi pasiekimų apibendrinimo ataskaitas, kurios aptariamos su tėvais, Mokytojų tarybos posėdžiuose, Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose. Mokytojų tarybos posėdžiuose pedagogai pateikia bendrą informaciją apie grupės pasiekimus, siedami juos su grupės ugdymo tikslais ir uždaviniais, bei numatydami ateities perspektyvą ir žingsnius.

36. Vertinant vaiko pasiekimus laikomasi vertinimo ir jų pateikimo etikos reikalavimų, užtikrinamas jų laikymo saugumas. Vertinimas vaikui garantuoja psichologinį saugumą, sėkmės išgyvenimą, yra įdomus, patrauklus, informatyvus pedagogams ir tėvams.

37. Ugdymo(si) pasiekimų vertinimo rezultatų panaudojimas: vaikų pažinimui, ugdymo(si), proceso individualizavimui, tolimesniam ugdančiosios veiklos planavimui, individualiam tėvų informavimui, rengiant metinį veiklos planą, atliekant įstaigos įsivertinimą.

VI SKYRIUS

NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

38. Naudota literatūra ir šaltiniai:

38.1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.

38.2. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 06 07 įsakymas Nr. V-1009 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“.

- 38.3. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015.
- 38.4. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
- 38.5. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. ŠMM, 2014.
- 38.6. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. – V.: Leidybos centras, 1993.
- 38.7. Ankstyvojo ugdymo vadovas / Monkevičienė O. (sud.). – V.: Minklės leidyba, 2001.
- 38.8. Einon D. Ankstyvasis ugdymas. V.: UAB „Egmont Lietuva“, 1998.
- 38.9. Žukauskienė, R. Raidos psichologija: integruotas požiūris. Vilnius: Margi raštai, 2012.
- 38.10. Szarkowicz D. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje, 2006.
- 38.11. Ildt, Ch.R.Mathiasen. Pedagogika ir demokratija. V.: Aidai, 1999.
- 38.12. Becker-Textor Ingeborg. Kūrybiškumas vaikų darželyje. V.: Presvika, 2001.
- 38.13. Katinienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. V.: Kronta, 1998.
- 38.14. Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. V.: Lietus, 2001.
- 38.15. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. V.: Lietus, 1997.
-

PRIENŲ LOPŠELIS-DARŽELIS „SAULUTĖ“

VAIKŲ UGDYMO PASIEKIMŲ GAIRĖS/ NUMATOMOS VEIKLOS

1. Ugdymosi pasiekimo sritis: Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai

Žingsnis		Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. Pats laiko šaukšteiį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar saują.		Skatinama valgyti pirštais. Tįštas maistas duodamas tik šaukšteiliu, skystas iš puoduko, kad jautų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokoma laikyti šaukšteiį, puodelį, semti šaukšteiliu ir pan. Žaidžiami žaidimai „Pamaitinkime lėlytę, meškutį“. Skatinamas vaiko savarankiškumas.
2	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas laikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.		Skatinama valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaidžiami žaidimai „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. Aisizvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius mokoma sėstis ant puoduko ar klozeto. Vaikui siūloma rengti lėles žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką“. Žaidžiami žaidimai, imituojantys rengimosi veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrėlis“). Rengiant vaiką, pratinama apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, žaidinant. Kuriamos žaidybinės situacijos, skatinančios vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankėles, išpučiame nosį.“ Kuriamos sužetinės situacijos, skatinančios vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gūlasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamnuoliukai pavargę ir nori pailsėti“ ir t. t.
3	Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.		Skatinama ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinama gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, valgyti ramiai, keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Grupėje sudaroma galimybė žaisiti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz. „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Mokoma taisyklingai naudotis tualetu. Žaidžiami žaidimai „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Kalbamasi su vaikais ir žiūrimi filmukai apie švarą. Sistemingai skatinama pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. Tvarkantis žaislus dainuojama dainelė „Visi žaisliukai turi savo vietą, vietą

4	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padedą suaugusįjam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batų. Šiek tiek padedamas plauti rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Pasako, kad negalima imti degtuko, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	numylėtą „ Primenama, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbamas apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžiami žaidimai, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šėima, kavinė ir kt.). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant vaikai įtraukiami į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisyklės, patekalus atitinkančiais indais. Kalbamas su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti. Rekomenduojama tėvams aprėngti vaikus patogiais ir lengvai aprėngiamais drabužiais. Primenant elisiskumą, skatinama vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokoma vaikus taisyklingai plauti ir šluostyti rankas, prausiti ir šluostyti veidą. Primenama, kad čiudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, kad naudotųsi nosinaite. Skatinama sutvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant. Naudojamos vaizdinės priemonės apie saugų elgesį. Rodomi mokomieji filmukai, skaitomi kūrinėliai, žiūrinijami paveikslėliai, vartant vaikiškus žurnalus. Organizuojamos saugaus elgesio veiklos (viktoriai), kviečiami ar lankomasi pas medicinos darbuotojus, gaisrininkus, policijos pareigūnus.
5	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, padedamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batų. Priminus plauti rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti	Rodoma, kaip taisyklingai naudoti stalo įrankiais. Patraukliomis formomis kalbamas apie pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakojama apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Vaikai skatinami padėti dengiant stalą šventei. Primenama, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintelė ir kt. Skatinamas vaikų savarankiškumas. Pasiūloma vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais. Kartu su vaikais organizuojami projektai apie saugų vaikų elgesį. Primenama, kad vaikai taisyklingai sėdėti.

	save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.	
6	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Ivardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais asmeniniais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	Kartu su vaikais aptariama, kodėl žmogus valgo. Prašoma vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuojama, kurie iš jų vartojamų produktų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Naudojama vaizdinė medžiaga, žaidžiant mokomasi atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuojami įvairių kūrybinių darbelių (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimai, jais skatinama pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausomasi skaitomų knygelių, vaidinama, žaidžiami loto, žiūrimi filmukai apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį). Žaidžiant su lėmėmis ar kitus žaidimus rūšiuojami maisto produktai (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinus. Pasiūloma vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužėliais. Sušlapusius rūbus, avalynę mokoma pasidžiauoti. Prausykloje aprūpinama skystu muilu su dozatoriumi, parodoma, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Primenama, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinama, kodėl, pasiūloma vandens čiupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. Žaidžiami rankų plovimo žaidimai. Parūpinama priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. Apsilankoma su vaikais gaistrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. Vaikai skatinami stebėti savo ir kitų taisyklingą laikyseną, pasakyti, kai pastebės vaikštančių ar sėdinčių susikūpinus.

2. Ugdymosi pasiekimo sritys: Fizinis aktyvumas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalkin ir nuokalkin, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsisotja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoją laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka	Vaiko regejimo lauke padedama žaislų, skatinama ropoti iki jų. Žaidžiamas žaidimas „Eikš pas mane“. Skatinamas susipažinti, žaisti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt. Siūloma dėti žaislą ar koki nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaidžiami žaidimai su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.

	akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	
2	Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčias, padedamas lūpa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolių išlaikydamas pusiausvyrą. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda kamuolių.	Siūloma žaisli žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą: „Atnešk žaisliuką takelių“, „Ištaškyk balutę“. Sudaroma galimybė vaikui nešioti žaislus „takelių“, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą žaislų, vaikytis ir ridenti kamuolių, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, eiti „tiltelių“, statyti bokštelius, užsukti ir atsukti dangtelius, lįpdyti iš minkšto plastilino ir kt.
3	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lūpa ir nūlūpa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolių. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, gauda, spiria kamuolių, įkerpa popieriaus kraštą.	Sudaromos sąlygos vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėjų daiktų. Organizuojami sužetiniai pratimai, kurie skatina vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija, imituoti gyvūnų šuoliavimo judesius. Sudaromos sąlygos vaikams laiptoti kopėtelėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Sudaromos galimybės vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Siūlomi smulkiają motoriką lavinantys žaidimai: karoliukų vėrimas, žaidimai su makaronais, sagomis. Mokoma žirkėmis įkirpti popierinės saulutės spindulėlį.
4	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija,	Vaikui siūloma įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų. Sudaromos sąlygos vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. Paprašoma vaiko surinkti išbertus pagalukus po vieną dedant į dėžutę.

	gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyrų ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paukštinimo. Mina ir vairuoja tirtatuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasoja). Ištiesiomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	Sudaromos sąlygos minkyti teslą, lipdyti iš modelino, plastilino. Mokoma kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaidžiami pirštukų žaidimai „Pirštukai miega“. Sudaromos sąlygos žaisti su įvairiomis gamtinėmis medžiagomis: įvairiomis kruopomis, gliėmis, kaštonais. Skatinami žaidimai, kurių metu įvairius daiktus vaikas gali imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.
5	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Bėgioja vingiais, greičiamas ir lėčiamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, persoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria, meta kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Išsisupa ir supasi supynėmis.	Organizuojamos veiklos, kurių metu atliekami ritminiai judesiai pečiais, galva, mušinėjami, metomi kamuoliai, ėjimas keičiamas bėgimu, vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuojamos bėgimo estafetės, įvairių šuolių žaidimai, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaidžiami žaidimai su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūloma vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. Siūloma piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštę. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti su pipete. Parpinama įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kurias vaikas galėtų verti ant siūlo; skalbinių segtukų, kuriuos galėtų prisegti trimis pirštais.
6	Eina ratu, poroje, prasielenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išvermingas, bėga ilgusius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn/nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau,	Organizuojamos įvairios estafetės, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaromos sąlygos žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gunytę. Pasiūloma vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą ant kartono, nerti vąšeliu, daryti kutus. Vaikai aprūpinami priemonėmis, tinkančiomis konkrečioms sportinėms žaidimams (krepsinio, futbolo kamuolius, kėglių, lazdy). Organizuojami įvairūs sportiniai žaidimai.

	tiksliu, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.	
--	--	--

3. Ugdymosi pasiekimo sritys: Emocijų suvokimas ir raiška		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. Atspindi kitų vaikų emocijų raišką.	Stengiamasi suprasti vaiko emocijų reiškimo ženklus ir pasitvirtinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Vaikas kalbinamas, stengiamasi įvardyti jo emocijas. Atsiskyrus nuo tėvų, vaikui suteikiamas fizinis artumas, dėmesys nukreipiamas į idomią veiklą, suteikiant džiugių, malonių potyrių. Užtikrinamas vaiko saugumas. Skatinamas bendravimas su kitais vaikais.
2	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto nuirzėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraišką.	Grupėje įrengti veidrodukai, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Vaikai kalbinami, įvardijamos reiškiamos emocijos. Visada pasitūpinama vaiku, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartomos knygelės, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuojamos skirtingų nuotaikų dainelės. Žaidžiami žaidimai su lėlėmis, kitais žaislais, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.
3	Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebti kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausia reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas liūdes).	Jautriai reaguojama į vaiko rodomus emocijų ženklus – įvardijamos ir komentuojamos emocijos ar jausmai, skirtingai reaguojama, skatinama atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Vartomos ir skaitomos vaikui „nuotaikų knygelės“. Parodoma vaikui, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokoma atsipašymo ir susitaikymo ritualų. Žaidžiami skirtingų emocijų žaidimai (veidukai, emocijų lėlytės).
4	Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmiais, poza. Pavadinama pagrindines emocijas.	Skatinama kasdien po kelis kartus pastebėti savo nuotaiką, žymėti savo nuotaiką veideluose. Skatinama reikšti visus jausmus, tiek teigiamus, tiek neigiamus, ugdat gebėjimą pasirinkti tinkamus jausmų raiškos būdus. Skaitomos knygelės, žiūrimi filmukai apie jausmus ir jų išraišką.

	Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksmą, o kitam tuo pat metu liūdną).	Siūlomi žaidimai, skatinantys tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinama pastebėti savo ir bendraamžių savijautą bei ją įvardinti.
5	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusi vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kitų). Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Siūlomi žaidimai, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: dainuojant, piešiant, šokant, komentuojant jausmų paveikslėlius. Vaikai skatinami kalbėtis apie savijautą „Ryto ratė“, skaitomos „Jausmų knygelės“, žaidžiami vaidmenų žaidimai, įsijaučiant į kito savijautą. Išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas. Vaikai skatinami žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose.
6	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklįsdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriausta, nusiminusi ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Vaikai skatinami kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas, paskaitinama samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papikino, kodėl?; Kalbamasi su vaikais kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Skatinami bendri žaidimai, kuriuose reikia suprasti vienas kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Aptariami tinkami ir netinkami konfliktų sprendimo būdai, jie skatinami taikiai spręsti konfliktus, kritiniu atveju kreipiantis pagalbos į suaugusįjį.

4. Ugdymosi pasiekimo stitis: Savireguliacija ir savikontrolė

Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	Žaidimams su vaiku parūpinta spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Kurinama mažai kintanti, saugi aplinka. Į vaiko nerimą reaguojama švelniai, suteikiant fizinį komfortą. Pagal galimybes kuo dažniau suteikiamas fizinis kontaktas (vaikas paimamas ant rankų). Stengiamasi atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus (kai skauda, kai nori valgyti, nori bendrauti ir pan.) Kalbinti, dainuoti vaikams įvairia intonacija – linksmi, ramiai, liūdnai. Juokinti, džiuginti, kad kuo daugiau laiko būtų linksmas džiugus.

2	Išsīgandēs, užsīgavēs, išalkēs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pais ieško nusiraminiimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedama valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	Į vaiko išreikštus poreikius reaguojama nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatomi vaikui ir jo veiklai būtinai apribojimai ir nuosekliai jų laikomasi. Suteikiama galimybė išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). Padedama vaikams nusiraminti, pasiulant minkštus, švelnius daiktus, leidžiama miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą. Vaiko elgesiui reguliuoti taikoma veido mimika ir balso intonacijos. Vaikams rodomas pavyzdys, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.
3	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Leigu kas nepatinka, nuceina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	Kiekvienam vaikui taikomas priimtinas dienos ritmas, priimtini nusiraminiimo būdai. Siūloma vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Skatinama vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Skatinamas vaikų savarankiškumas, pasiteiraujant, ar jiems nereikalinga pagalba. Siūlomi įvairūs konfliktų sprendimo būdai. Grupėje įrengiama vieta nusiraminiimui. Vaikui leidžiama pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padedama vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Vaikai padrašinami reikšti visas emocijas. Žaidžiant su lėlėmis, plečiamas emocijų ir jausmų raiškos būdų žinių ratas. Veikla „Suring delione pirmas“. Vaikas pagiriamas, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų, pakomentuojant, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.
4	Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedama valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų	Vaikai skatinami atbėgti pasitarti, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. Skatinami vaikų vaidmenų žaidimai, kuriuose jie prisiima bendramižio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlomi žaidimai, padedantys mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikomi paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodai, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką.

	vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Kalbamasi apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Kartu su vaikais nustatomos paprastos kasdienės elgesio grupėje taisyklės, kuriose matosi ir vaikų atsakomybė. Vaikai paskaitinami, pagrįjami už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalba auklėtojų ar kitiems vaikams.
5	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	Grupėje įrengiama ramybės erdvė. Parūpinama žaislų, padedančių suvaldyti emocijas. Vaikai supažindinami su būdais emocijomis išlieti ir suteikiama galimybė jais pasinaudoti. Skatinamos vaiko pastangos pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikų išeikių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“, skatinant pačiam spręsti problemas, neskubant patarinėti, nurodinėti. Pasakojamos istorijos arba žaidžiami žaidimai, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Pastebimos vaiko pastangos laikantis tvarkos ir susitarimų jį pagiriant, padrasinant.
6	Taiko įvairesnius nusiramnimo, atsipalaidavimo būdus. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikų išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, jį mirši. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Vaikai skatinami išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, juos išklausanč, su jais žaidžiant. Skaitomos terapinės pasakos, kalbamasi apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. Padedama įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. Leidžiama vaikams žaisti kovos žaidimus, nustatant ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškinantis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje. Žaidimas „Įveik labirintą“ (iš kn. „OPA PA PIKA“ psl. 97).

5. Ugdymosi pasiekimo sritis: Savivoka ir savigarba		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. Jaučiasi svarbus kitiems – šypsoi, krykštuoja, kai	Laukiamasi pastovaus dienos ritmo ir ritualų. Dažnai kreipiamasi į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. Žaidžiami lietuvių liaudies žaidimai, žaidimai su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Vaikas pasitinkamas ir išlydimas šiltai, su šypseną, pagiriant.

	aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.	
2	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina keičias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo priartimo, palaikymo, pagyrimo. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti.	Žaidžiami žaidimai, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarę, pilvuką. Parūpinama dėžė su kamoliukais, kad vaikas galėtų joje varčytis. Vartojami kūno dalių pavadinimai. Siūlomi žaislai su veidrodėliais, žaidimai su drabužių detalėmis (kepuremis, kaspiais) stebint save nedužinančiame veidrodyje. Vaiko protestas priimamas kaip jo poreikių ir norų išraiška, o ne kaprizai. Sudaromos pasirinkimo situacijos, naudojami tik būtini draudimai, susiję su vaiko saugumu. Vaikui skiriama kuo daugiau individualaus dėmesio – domintis, ką jis veikia, priartiant žvilgsniu, šypsena, pagiriant, pasidžiaugiant pasiekimais.
3	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskirta berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	Ivardinami veiksmai, kuriuos daro vaikas, daro auklėtoja („darau aš, darai tu“), daiktai, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Pasiūlomi žaidimai: „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminimas vaiko vardas ir lytis. Pasidžiaujama, paplojama, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuojami ir pagiriami vaiko pasiekimai atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Sudaroma galimybė pačiam vaikui eksponuoti norimus darbelius.
4	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, keitimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvu kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Vaikai skatinami kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domintis ir klausinėjant apie jų įspūdžius, jausmus bei pasakojant apie save tai, ko jie nematė. Stebima vaikų savijauta ir atkreipiamas dėmesys į jos pakitimus, ieškoma to priežasčių. Dažnai pabrėžiamas kiekvieno vaiko svarbumas ir ypatingumas grupėje.
5	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad	Kalbamasi su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidimas-užduotėlė „Atrask kiekvienos figūros

	suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	šešėlių“. Žaidžiami žaidimai, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Kūrybinė veikla – aplikacija „Kaziukas ir Kazytė“. Dažnai kalbamas su vaikais apie jų šeimas, tėvėlių darbus, šventes, organizuojamos bendros veiklos, šventės su tėveliais. Kalbamas su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Vaikas pagiriamas ar skatinamas, tai siejant su jo asmeniu, išsakomos pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Skatinami žaidimai įvairiose grupelėse. Ižeidus ar nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3–5 malonius dalykus.
6	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galinį daryti įtaką kitam (pralinksmini, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimanant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizinės ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	Vaikai skatinami samprotuoti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Siūloma idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Leidžiama vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Žaidžiamas žaidimas „Žmonių mašina“ (iš kn. „OPA PA PIKA“ psl. 73) Skatinami pastebėti juokingą pusę savo klaidose, pozityviai reaguoti į savo klaidas, sąmoningai suklystant, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirinkimų. Skatinami pokalbiai, diskusijos apie fizinės savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.

6. Ugdymosi pasiekimo sritys: Santykiai su suaugusiais		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Vertia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. Atpažįsta juo besirūpinančių suaugusiųjų, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas,	Padedama vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, palaikant akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsant, jį paglostant, panėšiojant, pažaidžiant, užtikrinant vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose, sužinoti iš tėvų ir taikyti tokius pačius, kaip namuose, vaiko raminto būdus.

	siekia būti greta.	Rodomas asmeninis dėmesys vaikui – pažįstima į akis, nusišypsoma, pakalbinama, panešiojama, pažaidžiama su juo. Bendraujant pritaikoma prie vaiko bendravimo ritmo. Stebima ir reaguojama į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų (tiesia rankas), pažaisiti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt.
2	Sunkiai atsisiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažūti į suaugusiojo veidą, laukdamas pritrimo ar nepritrimo ženklų, apvažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	Sukuriami ir laikomasi atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą, pasilikti žaislą iš namų. Grupėje turima įdomių žaislų ir sudominama įvairia veikla, kuri nukreipia dėmesį, kol vaikas nusiramins ir įsitrauks į veiklas. Pastebima, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, ir jis padrašinamas, paskatinamas. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguojama pozityviai – jautriai aiškinantis pykčio priežastis, padedama vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikius ir nuotaiką. Žaidžiama su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūkšamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Raiškia pritariančia ar nepritariančia veido mimika reaguojama į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius. Pristatomi nauji žaislai supažindinami, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, žaidžiama kartu, o tik po to skatinamas savarankiškas žaidimas.
3	Lengviau nei antraisiais metais atsisiskiria nuo tėvų. Drasiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors naują, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	Bendradarbiaujama su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. Skatinama vaiko iniciatyva, tačiau visuomet atskubama į pagalbą, kai vaikui reikia suaugusiojo. Skatinami vaidmenų žaidimai. Kai vaikas priešyinauja ar užsispiria, parenkami tinkami bendravimo su juo būdai – pasiūloma rinktis vieną iš dviejų ar pasiskirstoma vaidmenimis. Esant agresyviems arba nepriimtiniams veiksams, vaiko dėmesys tikslingai nukreipiamas į kitą įdomią veiklą. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.
4	Lengvai atsisiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, suprantą jų jausmus, bendradarbiauja	Siūlomos veiklos, skatinančios kalbėti apie šeimą. Pakabinamos vaiko ir šeimos fotografijos vaiko akių lygyje. Organizuojamos šeimos dienos grupėje.

	su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamai žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	Tėveliai kviečiami dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tariamasi su vaikais bei jų tėvais. Padedama vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. Vaikui supykus, padedama rasti tinkamą išeią, nusiraminti. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, veikų drauge.
5	Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie saviątautį ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atstiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	Vaikams prašant įsitraukiama į jų žaidimus, atliekant anttraėlius vaidmenis, palaikant jų sumanymus, užduodant klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. Su vaikais kalbamasi apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Sudaromos grupės taisyklės. Vaikams visuomet būnama tinkamo elgesio modeliu. Skatinama vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakojant apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvojant jiems klausimų. Vykstama į išvykas, kuriose bendraujama su įvairiais žmonėmis.
6	Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešškai. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus,	Padedama vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaroma dienotvarkė, tariamasi dėl jos pakeitimų. Kartu kuriamos elgesio grupėje taisyklės. Sudaromos galimybės vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Padedama vaikams išmokyti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų). Aiškinamasi bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisyklės ir galimi pavojai. Išklausaoma vaikų pasakojimai, atsitikimai su suaugusiais ir svarstoma, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.

mutikus nelaimėi.	
7. Ugdymosi pasiekimo sritis: Santykiai su bendraamžiais	
Žingsnis	Pasiekimas
1	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1 Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Vaikai sodinami vienas šalia kito, duodama tokių pačių žaislų, skatinamas bendravimas, tačiau stebima, kad jie neužgautų vienas kito.
2 Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	Vaikai skatinami žaisti greta. Komentuojami vieno ir kito vaiko norai, emocijos, veiksmai. Pagal galimybes patūpinama pageidaujamų žaislų. Skatinamas geranoriškumas vienas kitam. Padedama vaikams pažinti grupės naujoką. Skatinama pažaisiti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Vaikai stebimi, stabdomi netinkami veiksmai ir paaiškinama, kodėl negalima taip elgtis.
3 Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	Organizuojami žaidimai, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paciltiui arba keliems vienu metu. Komentuojami draugiški vaikų veiksmai ir jausmai, priariama keitinimui žaisti kartu, padedama įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinamas vaiko saugumas. Vaikas skatinamas išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsilepiama į vaikų pagalbos prašymus. Padedama vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. Vaikai skatinami žaisti kartu, greta. Sukuriamos žaidimo vietos, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito.
4 Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, suprantą jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariasi dėl vaidmenų, siūžeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų	Skiriama pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudojamas smėlio laikrodis, susitarimai ir kiti būdai, padedantys vaikams sulaukti savo eilės. Vaikai skatinami paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu. Komentuojami priimtini ir nepriimtini vaiko veiksmai, primenant elgesio taisykles. Atkreipiamas dėmesys ir pagiriamas vaiko noras pasidalinti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Įvairiose situacijose atkreipiamas vaiko dėmesys į jo veiksmų pasekmes kitam. Vengžiama lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“.

	partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Skatinamos ir palaikomos vaikų draugystės.
5	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūros ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, stengiamasi išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. Siūlomos įvairios veiklos, turinčios vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriant pasiūpinamas tinkamas, draugiškas vaikų elgesys. Tarpiškaiinama vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje. Siūlomos veiklos, kuriose keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinamas bendradarbiavimas.
6	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius.	Sudaromos galimybės vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. Akreipiamas vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Skatinama vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kuriamos taisyklės, susitarimai, pasiryžtant jų laikytis. Siūlomos veiklos, kuriose skatinamas vaikų bendradarbiavimas. Kalbamasi, žiūrimi filmukai, skaitomos istorijos apie draugus ir draugystę.

	Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	
--	--	--

8. Ugdymosi pasiekimo sritis: Sąlytinė kalba		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	<i>Klausymas</i> Idemiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmais atsakyti į klausimus. <i>Kalbėjimas</i> Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.	Kalbamasi su vaikais, apie tai, ką tuomet darome ir matome. Tyrinėjama grupės aplinka, vaikui nuolat įvardijant žaislus, daiktus ir pan. Žaidžiami žaidimai – eilėraštkai, slėpynės. Vaikas skatinamas tarti jo čiauškejimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius, mėgdžioti trumpus žodelius. Su vaiku kalbamasi taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, daug kartų demonstruojamas tas pats daiktas ar veiksmas.
2	<i>Klausymas</i> Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvartke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus.	Nuolat kalbamasi apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakant kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinami su juo bendraujantys suaugusieji, įvardinamos kūno dalys, aplinkoje esantys daiktai ir žaislai. Skatinamas vaiko klausinėjimas. Kalbant su vaiku siekiama sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinamas žodžio tarimas su daikto ar veiksmo rodymu. Nuolat raiškiai deklamuojami, pasakojami trumpi tekstukai.

	Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. <i>Kalbėjimas</i> Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.	Palaikomas vaiko noras tarti, kartoti žodžius. Siebima, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Vaikas skatinamas kartoti dainelių, eilėraščių, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Zaidžiami žaidimai, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.
3	<i>Klausymas</i> Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekancius prašymus, siūlymus, patarimus. <i>Kalbėjimas</i> 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėsena. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	Skaitoma ir pasakojama vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaitoma atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimas su vaiku nuolat įvairinamas naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. Mokomas suprasti suaugusiojo prašymus. Vaikas skatinamas nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Kalbinėms užduotims keliami klausimai: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“, skatinantys vaiką nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Skatinamas mandagumo žodelių vartojimas. Skatinamas vaiko kalbėjimas, pateikiami taisyklingo kalbėjimo modeliai. Deklamuojami eilėraštukai, užbaigiamos žinomų pasakų, eilėraščių frazės. Kartu su vaiku žiūrimi vaikiški filmukai, skatinant papasakoti tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais.
4	<i>Klausymas</i> Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų,	Skaitomi tekstai ne tik literatūrine kalba, bet ir tarnišškai. Atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius.

	pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinii literatūrinę kalbą, tarniškai. Pradedama išsklausyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. <i>Kalbėjimas</i> Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius, taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.	Skaitinamas kalbiniis bendravimas įvairiose situacijose. Bendraujant su suaugusiaisiais, vartojami elementarūs mandagumo žodžiai. Vaikas skaitinamas kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku kalbamasi taisyklingų konstrukcijų sakiniiais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skaitinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Džiaugiamasi kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštaraujant, nekritikuojant. Vaiko kalbos jausmas žadinamas emociinga, ekspresyvia ir vaizdinga kalba.
5	<i>Klausymas</i> Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. <i>Kalbėjimas</i> Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalbėdamas žiūri į akis. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius.	Sudaromos galimybės vaikui susipažinti su įvairių žanrų tektais, padedama vaikui pajausiti tekstų stilištinę įvairovę. Skaitomi įvairių žanrų tekstai (pvz., skelbimai, reklaminės skrajutės, įvairių enciklopedijų tekstai, autorinės pasakos ir pan.). Palankomas vaiko kalbėjimas, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus, atidžiai klausantis. Skatinama kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį, apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykių aplinkybinių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą. Kalbant su vaiku vartojamos įvairios kalbos dalys (dalyviai, veiksmazodžių laikų įvairovė, įvairius būdvardžių laipsniai, išitikruakai, jausmukai ir pan.). Skatinama išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų varduose, trumpuose žodžiuose, su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaidžiama žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Žaidžiami klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujantys žaidimai (pvz., „Kas

	Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveiksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.	ten truška? Tindi riuška.“) Skaitant kūrinėlius, nutyimos frazės ar žodžiai, skatinant vaiką juos pasakyti. Įvairiai inicijuojamas eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimas.
6	<i>Klausymas</i> Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinių, pajukavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygeles, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą, pajukavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. <i>Kalbėjimas</i> Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garčiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai	Ugdymo veikloje klausomasi įvairios stilištkos tekstų. Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskiriama ir aptariama pasakojimo eiga. Žaidžiami žaidimai, susiję su pasakojimo tekstu, jį iliustruojant, inscenizuojant. Sudaroma kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuoja turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnes sandaros žodžius. Skatinama klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Vaikas pratinamas reikiamą informaciją perduoti kitiems. Pasakojama vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą. Žaidžiami įvairūs garsų keitimo žodžiuose žaidimai (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.). Dainuojamos ritminės dainelės, ieškoma aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Kuriami dialogai, inscenizacijos, vaidinimai. Inicijuojami įvairūs vaikų žodžių žaidimai, pasakojimų būdai: spontaniški, atkuriamieji, fantastiniai ir kt.

	grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajauta. Pasakoja, kalba apie aplinką, gautos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas.	
--	---	--

9. Ugdymosi pasiekimo sritys: Rašytinė kalba		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	<i>Skaitymas</i> Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. <i>Rašymas</i> Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo	Kuriamą aplinką, kurioje vaikas galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knyges: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Kartu su vaiku vartomos knygelės, žiūrini paveikslėliai. Kalbama apie tai, kas matoma paveikslėliuose. Sudaromos situacijos, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašoma.

	priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.	
2	<i>Skaitymas</i> Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, pirsteliu juos rodo. Pradedą atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. <i>Rašymas</i> Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.	Kartu su vaiku skaitomos knygelės, leidžiama vaikui pačiam laikyti knygutę, verstį lapus. Rodomi ir įvardinami knygelėlių paveikslėliai, skatinama vaikų žodinė ir kūno kalba. Skaitomų kūrinėlių tekstas siejamas su jo gyvenimu. Vaiko rašymo poreikių tenkinimui, suteikiama galimybė pasirinkti įvairaus popieriaus ir jo amžiumi tinkančių įvairių rašiklių.
3	<i>Skaitymas</i> Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius. <i>Rašymas</i> Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.	Skaitoma kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstukus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaitoma normaliai, vengiant vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikiama atskirų personažų kalba. Vaikas skatinamas pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbamas apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leidžiama vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. Nuolat atkreipiamas vaikų dėmesys į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinant jų reikšmę. Pozityviai vertinamos vaiko keverzonės. Džiaugiamasi jo pasiekimais. Skatinama keverzonėmis reikšti savo mintis.
4	<i>Skaitymas</i> Domisi skaitymu, vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelėlių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuluoti įvairioje veikloje. <i>Rašymas</i> Domisi įvairiomis rašymo priemonėmis. Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių	Įvairioje bendravimo aplinkoje drauge vartomi žurnalai, knygos. Skatinama vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu, suteikiant jam informacijos apie skaitymą. Užduodami klausimai apie tai, ką „perskaitė“. Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūloma iliustruoti. Žiūrint paveikslėlių skatinama apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba. Vaiko aplinka turtinama įvairiais rašikliais, sudaroma galimybė pažinti kompiuterį. Skatinama keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais. Vertiami vardo, pavardės raidžių karoliai.

	elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuluoti įvairioje veikloje.	Aplinkoje ieškoma ir atkreipiamas dėmesys į žodžius, kuriuose yra vaiko vardo, tėčio, mamos raidė.
5	<i>Skaitymas</i> Domisi abėcėlės raidėmis. Patebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta kai kurių aplinkoje matomų žodžių prasnę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. <i>Rašymas</i> Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustraciose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygelės su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis.	Grupėje kuriama kuo įvairesnė raidžių aplinka. Skaitomi tekstukai, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Nuolat atkreipiamas vaiko dėmesys į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. Vaikas skatinamas pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius, nuskaityti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jautukais, išiktukais, dalyviais,rieveksmiais. Vaikai skatinami kurti rankų darbo knygeles su paslaptingomis durelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt., sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstukus. Padėti pajusti vaikams ryši tarp vaizdo ir žodžio „skaitant“ iliustracijas. Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinama savarankiškai kurti skelbimus, sveikinius, kvietimus. Vaikas skatinamas įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinama rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Vaikas skatinamas savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. Vaikas skatinamas pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.
6	<i>Skaitymas</i> Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstaais, suprantą nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryši tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį.	Grupės knygų kampelis nuolat pildomas įvairių žanrų knygomis, žurnalais, rašytiniais tekstaais. Kartu su vaikais skaitomos knygos, kalbamasi apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Perskaitytas tekstas susiejamas su vaiko patirtimi. Skaitant knygeles, atkreipiamas vaiko dėmesys į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose, vaiko vardo, jo artimųjų vardų raides. Vaikas skatinamas atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius

	Pradedama skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gaivėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. <i>Rašymas</i> Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Prašiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Supranta rašymo tikslus.	simbolinius ženklus. Skatinama kuo dažniau kurti žodinius tekstus, sukurta tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. Vaikas skatinamas kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidymuose, knygoje, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Suteikiama galimybė atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.
10. Ugdymosi pasiekimo sritis: Aplinkos pažinimas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	Aplinkoje turima žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais vaikai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodomas jo atvaizdas veidrodyje. Vaikui padedama pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą). Vaikas liečiamas švelniai, saugiai imamas ant rankų. Parodoma, kad dalijamasi su vaiku malonumu ir atradimais.
2	Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadinama kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Vaikai skatinami išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinėti. Parodoma, kaip tai daryti, įvardijama, kas daroma, taip mokant pavadinėti veiksmą. Vaikai skatinami ir jiems padedama pavadinėti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuojami klausimai apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, atsakoma į juos. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito pvz., dėlionės, kaladėlės. Suteikiama proga dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinama plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.
3	Atpažįsta ir pavadinama vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko),	Vaikai skatinami stebėti ir pavadinėti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodomi paveikslėliai skatinant apie juos

	Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailes studiją. Atranda buitės prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.	Parodoma, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Į pasirušimą joms įtraukiami visi vaikai, sudaromos sąlygos dalyvauti. Klausomasi vaikų idėjų ir padedama jas įgyvendinti, stengiamasi, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.
6	Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotuoja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotuoja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvėjai ir negyvėjai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.	Vaikams sudaroma galimybė pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. Organizuojamos netolimos išvykos. Pagal galimybes keliaujama pėsčiomis ir autobusais. Kartu su vaikais atliekami nesudėtingi bandymai, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. Siūloma vaikams tyrinėti žemėlapius, gaubli. Supažindinama su giminės medžiu. Ekskursijos į tėvelių darbo vietas. Kviečiama tėvelius papasakoti apie savo profesiją. Turima grupėje kampeļi su Lietuvos atributika. Pagal galimybes vaikai supažindinami su senoviniais rakandais, leidžiama juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. Švenčiamos tradicinės šventės. Naudojami vaizdo įrašai apie respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumišiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.), fotoalbumai apie gamtą, kalbama apie tai, ką juose pamatė. Skiriamos užduotėlės vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte, einant į darželį ir pasakoti. Stebimi su vaikais įvairūs gamtos reiškiniai. Supažindinama su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūloma daryti įvairius darbelius iš jų. Siūloma stalo žaidimų, įvairių lotų. Siūloma vartyti žurnalus,

11. Ugdymosi pasiekimo sritys: Skaiciavimas ir matavimas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	<i>Skaiciavimas</i> Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). <i>Matavimas</i> Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartuoja matytus veiksmus su daiktais.	Žaidžiamas tas pats žaidimas (pvz., „Slėpynės“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu vaikas kalbinamas, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“, juos palydima atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksima galva, nusišypsoma, nepritariant – papurtoma galva, susitraukiama). Zaidžiami tie patys žaidimai su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinama – nutolinama, paslepama – parodoma, sugretinama. Ivardijant daikto spalvą, dydį, formą, daromos pauzės, vis pakartojami žodžiai, jei norima, kad vaikas juos įsidėmėtų.
2	<i>Skaiciavimas</i> Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). <i>Matavimas</i> Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdveje: paimti didelį, nueiti iki, pažūrėti į viršų ir pan.	Klausomi ir teatralizuojami žaidiniai, dainelės, skačiuotės, pasakėlės, eilėraštukai ar žaidžiami žaidimai, kuriuose kas nors skačiuojama, kartojama, randama dar ir dar (pvz., eilėraštukai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną). Sukuriamą aplinką, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visais eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domimasi vaiko veikla, jį kalbinant. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, vaikas skatinamas juos įsidėmėti.
3	<i>Skaiciavimas</i> Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrinkti daiktus į vieną eilę. <i>Matavimas</i> Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas,	Duodama vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokoma paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausinama, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. Teatralizuojamos dainelės, pasakos, žaidžiami žaidimai, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Įšėjo tėvelis į mišką“). Vartomos knygelės, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotuoti apie dydžius, formas, spalvas. Vaikas skatinamas pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaromos galimybės rūšiuoti daiktus. Leidžiama eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.

	storas – plomas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	
4	<i>Skaiciavimas</i> Pradedama skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kieki grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). <i>Matavimas</i> Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurododamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	Naudojami paveikslėliai, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi tųs 1–3 daiktų grupės. Akrepiamas dėmesys, koks daiktų skaičius grupėje, klausinama „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžiama su vaiku domino. Teatralizuojamos dainelės, pasakos, kuriose veikejai ką nors dalijasi. Mokoma apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuojamas supratimas, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio. Leidžiama vaikui manipuluoti daiktais, stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasitiloma žaisti lego. Prašoma palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojanč. Formuojamas supratimas, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. Žaidžiami judrūs žaidimai, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., „Diena-naktis“, „Šilta-šalta“) Kalbamasi apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiujant, žaidžiant gamtoje, akrepiamas dėmesys į metų laikams būdingus požymius.

5	<i>Skaiciavimas</i> Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaiciuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelininius skaitvardžius. <i>Matavimas</i> Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Palygindamas daiktų dydžius, naudojasi sąlyginiu matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Ją nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.	Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausinama vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinama vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. Pasiūloma vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesiai ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“, žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbamas su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje seka, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“). Žaidžiami stalo žaidimai. Karpoma, paišoma, spalvinami trikampiai, stačiakampiai. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kuriamos aplikacijos, ornamentai, šventinė atributika, įvairūs daiktai, kuriais galima papuošti aplinką. Vaikas skatinamas naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupiamas tvėrnės dėsniai suvokti reikalingas patyrimas (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą). Kartu skaitomos knygelės, „rašomi“ laišukai. Žaidžiami judrūs žaidimai, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakancius įvairius žodžius. (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“). Dominasi, ką vaikai veikė vakar, kalbamasi apie tai, kas bus rytoj. Žaidžiami žaidimai, padedančys suvokti laiko trukmę (pvz. skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą).
---	--	--

	Pradedu suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria savokas šiandien, vakar, rytoj.	
6	<i>Skaiciavimas</i> Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kieki su atitinkamu daiktų skaičių žyminiu simboliu. Skaiciuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kieki. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. <i>Matavimas</i> Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiui, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kieki. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtnumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	Skatinamas vaiko noras sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokyti. Leidžiama pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Vaikas skatinamas aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas turi galimybės pajusti skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). Vaikas mokomas kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnę veiklą, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus. Vaikas skatinamas aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. Matuojama pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti veiklą, formuojanti supratimą apie tvėrmės dėsnį (pvz., sudaromos sąlygos eksperimentuoti atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaromos sąlygos atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimai, veikla, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgį, tūrį, masės matavimo priemones ir būdus. Formuojamas ir plėtojamas vaiko žodynas, reikalingas dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptėms, daiktų vietai nusakyti. Žaidžiamieji žaidimai su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipiamas vaiko dėmesys į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinama dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbamasi apie metų laikų kaitą, įvairių metų laikų atliekamus darbus.

12. Ugdymosi pasiekimo sritis: Meninė raida		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	<i>Muzika, šokis</i> Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suktusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. <i>Žaidimai ir vaidyba</i> Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. <i>Vizualinė raida</i> Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.	Dainuojamos trumpos, vaiko pasauliui artimas dainos, lopšinės vaikui ir su vaiku. Žaidinama, supama, kutenama, myluojama, jodinama, vaikas linksminamas specialiai šioms tikslams skirtais žaidimais ir liaudies dainelėmis (pvz.: „Mylu mylu spust“, „Katutės“, „Grūdu grūdu čiulkinėję“ ir kt.). Išraiškingai ir džiugiai bendraujama su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. Į vaiko skleidžiamus garsus atsakoma balsu, perteikiant įvairias vokales galimybes, o judesius atkartojama, palaukiant kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Vaikas nešiojamas, rimtingai supuojamas, kilnojamas, judinamos jo rankos ir kojos. Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandoma jam priarti, veikiamą kartu. Vaikas drąsinamas rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. Žaidinama su žaislu ir be jo, kalbamasi įvairiomis emocingomis intonacijomis. Teigiamos emocijos reiškiamos kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Žaidinimai, pokštavimai kartojami keletą kartų. Sudaromos sąlygos vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešiną, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. Pasitiloma vaikui saugių, geros kokybės, minkštų, ryškių dailės priemonių ir medžiagų, kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą.
2	<i>Muzika, šokis</i> Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų – trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. <i>Žaidiniai ir vaidyba</i> Žaidžiant supavimo, kykavimo, jodinimo,	Su vaikais klausomasi įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiaz, roko ir kt.) bei sudaroma muzikinė aplinka, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. Dainuojamos su vaiku trumpos, nesudėtingos pasikartojančio teksto dainelės, niūniuojama, kalbama vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. Parinkama įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgaunami kūno perkusijos garsai (plekšnoti per šlaunis, plvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). Suteikiama vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, jie žaidinami,

	kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). <i>Vizuoline raiška</i> Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šukčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirstais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jūtimais, siekia pakartoti ir pratęsti idomią patirtį. Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. Sudaromos galimybės kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinama medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti. Žaidžiant su vaikais reiškiamas savo jausmus, norus, rodoma judesius ir veiksmus („Viru viru košė“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbama maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinama mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. Vedžijant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodoma, kaip galima veikti, vaikas skatinamas pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. Kartojami tie patys veiksmas, žodžiai, balso intonacijos. Maitant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūloma pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Skiriamas dėmesys vaiko veiklai, pritarant žvilgsniu, šypsena, pagiriant, pasidžiaugiant pasiekimais. Sudaromos galimybės žaisli, tepinėti dažais, pašielioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio, namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant sildaus plastiko ir šturkšaus akmens).
3	<i>Muzika</i> Emocingai atliepia klausomus kūrinis (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsoi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas stipuoja kojas ar par. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų dainelės, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.	Klausomasi su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinių. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainos, imituojant jų tekstą judesiais. Žaidžiami muzikiniai žaidimai, einami rateliai, tekstą imituojant judesiais. Skatinama judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant. Vaikai aprūpinami nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais grojama ritminiais muzikos instrumentais, klausomasi jų skleidžiamų garsų. Tyrinėjamos instrumentų ir daiktų garsinės galimybės, duodant vaikams laiko tyrinėti. Sudaromos sąlygos ir vaikais skatinami kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. Visas šokio veiklos rūšis stengiamasi atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengiamo prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius.

	<i>Šokis</i> Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trių natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką. <i>Žaidimai ir vaidyba</i> Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja sužeto elementus, reiškia savaimę kilusias emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijoje išvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Priešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	Vaikai skatinami šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaromos sąlygos judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). Kviečiami vaikai, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptariamams jų pasirodymas, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo–žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę. Parūpinama įvairių žaislų, leidžiama jais naudotis. Gerimasi vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reiškiamos įvairios emocijos, vaikai skatinami pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. Vaikai skatinami įsijausti į veikėjus, sužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodoma vaikams veiksmi ir leidžiama improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. Skatinama pasakoti apie savo piešinį. Nestabdomas laikas, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. Stebimas vaiko raiškos procesas, paprašoma papasakoti apie savo piešinį ar lipdini, stengiamasi suprasti, kaip laikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad laikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta. Pasiloma eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popierumi ir kt.).
4	<i>Muzika</i> Klausydamasis ir tyrinėdamas gamos garsus, trumpus vokaličius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainaviną palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).	Klausomasi su vaikais muzikos kūrinių, gamos garsų ir juos tyrinėjama pasikalbant, pasakojant, aptariant. Dainuojama su vaikais trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainos, jos imituojamos judesiais. Sudaroma galimybė vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, sukti po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t. Pasirūpinama, kad vaikams neturėtų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešama į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelių ir kt.) ir kartu su vaikais

Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesuderingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gantos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuoja skandnuodamas, plodamas, trepsėdamas, staksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardu, žodžiams. <i>Šokis</i> Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. <i>Žaidimai ir vaidyba</i> Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmenimis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek apvažistamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinių sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikulavimu, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria	pasigaminama namų darbo muzikos instrumentų. Vaikai skatinami improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardu, žodžiams. Pastebimi ir įvertinami vaikų bandymai kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūloma spontaniškai kurti patiens. Drauge su vaikais žaidžiami vaizduojamieji (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų), šokamieji žaidimai, skatinama juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. Kuriantis vaikas skatinamas naudoti natūralius, su joku šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). Parūpinama žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodoma, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštūnėmis lėlėmis. Paskatinama aprengti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Panačius aktorijų parodytą spektaklį darželyje, siūloma vaikams patiens pažaisiti teatą. Drauge su vaiku einami rateliai, parodoma judesių, veiksmų, paaiškinama, kas jais vaizduojama, skatinama juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguojama vaiko emocinė raiška (nereikalaujama iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginama vaiko išraiška su kito vaiko ar vaikų. Džiaugiamasi kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokoma pabaigus žaisti nusilenkti. Laikomasi nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogas turtina vaiko patirtį, gausina išpūdžių ir emocijų, stebi vaiko raišką ir kūrybą, padeda realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpina priemonėmis ir medžiagomis, stiprina vaiko pasitikėjimą, palankiai vertina kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt. Skatinama žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis. Padedama vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbelių.
---	--

	koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipo nesudėtingas formas.	
5	<i>Muzika</i> Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, priitaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniiui. Savais žodžiais išsako kilsius ispūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. Ritimiais, melodiniais, gantos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. <i>Šokis</i> Šoka sukanuosius (kai sukanasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštasis paprastasis, stangrus, pritūpiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gantos reiškinius, gyvūnus). <i>Vaidyba</i> Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį	Sudaromos sąlygos vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Vaikai skatinami išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogas ar vakarones. Dainuojama su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinama dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinama dainuoti atliekant įvairius darbus (pvz., piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.). Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrini įvairūs instrumentai, jie išmėginami, pasigaminama savo instrumentų ir tyrinėjamos jų skambėjimo galimybės, tembai. Drauge su vaikais kuriami ritmai, melodijos ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Vaikai skatinami kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugiama vaikais, jie pagiriami už originalumą, drąsą, norą kurti. Drauge su vaikais šokami paprasti savo forma, t. y. sukanieji rateliai. Vaikų sugalvotos judesių sekos rodomos visiems ir klausama vaikų, ką jie matė. Padedama vaikams siėti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes. Pasekus ar paskaiciūs pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, vaikai paskatinami patys vaidinti. Parodoma, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus. Klausinama, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas. Stebimi vaikų vaidinimai stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodoma, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. Drauge žaidžiami muzikiniai žaidimai ir rateliai, parodoma ir skatinama laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaromos pauzės, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. Pasidžiaugiama vaiko sukurtais veiksmiais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukiamas vaikas į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausinama jo

	ir fantastinių siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištiesą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliniuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. <i>Vizualinė raiška</i> Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinių sumanymą, kuris procese gali kisti. Ekspperimentuoja tapybos, grafikos, mišrionis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius kolažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninius priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).	nuomonės, atsižvelgiama į sumanymus. Turtinama vaiko patirtis, gausinami išpūdžiai, skatinama tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, tyrinėjamos kūno galimybės (gali lankstytis, šokinėti, sukūti), stebimi kitų judesiai (šokėjų, sportininkų), pasitilpoma patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas. Kalbamasi su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuojama, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškinamasi, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrimasi jo sumanymais, pagirinama už išradingumą ir kt. Drąsinami kurti smulkesnių detalių, gamtines medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, delioti vaisių ir daržovių mozaikas. Skiriamas pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Numatomi vaikų kūrybingumą skatinantys meno projektai. Sudaromos sąlygos kurti, reikšti savo potyrius, išpūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis. Padedama vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinama apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.
6	<i>Muzika</i> Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius išpūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas dainėles kanonu, išsklausydamas į savo ir draugų dainavimą.	Sudaromos sąlygos vaikams klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. Dainuojamos su vaikais įvairaus turinio dainos ir jie skatinama dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokomi vaikai dvi balsio dainavimo, dainuojant trumpes dainėles kanonu. Pasirūpinama, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, sugalvotų natų, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Grojama kartu ir paskatinami vaikai groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre, išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Vaikai pamokomi sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaidžiama su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų

Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. Improvizuojamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. <i>Šokis</i> Šoka sudėtingesnius ratelius (titelių, grandinėles), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokus. Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaką, išreikšdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. <i>Vaidyba</i> Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniiais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.	ilustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokoma dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaidžiami muzikiniai dialogai, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuojama, kuriami judesiai kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams. Atliekami, parenkami nesudėtingos struktūros folkloriniai žaidimai, rateliai. Naudojama ir kitų tautų folklorinė medžiaga, ypač jei grupėje yra vaikų iš mšrių šeimų. Jei renkamasi autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokus, atkreipiamas dėmesys, kad juose nebūtų sudėtingų judesių. Siūloma vaikams stebėti gamtą gyvai, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Vaikai skatinami žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūloma savo idėjų, tačiau palaikoma vaiko iniciatyva. Pasiūloma naudoti įvairius sumėšus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Padedama matomoje vietoje. Žaidžiami muzikiniai žaidimai, rateliai, sudaromos sąlygos vaikams išgyventi patienkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas. Suteikiama galimybė pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. Ugdoma vaiko vaizduotė, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanči, gali šokinėti, sukutis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnakų), spalva gali skleisti šilumą ar šalį, ant popieriaus išpūtinėta į šonus dažų dėmė gali priminti skrendančių paukščių ir pan. Palaikomas unikalus vaiko gebėjimas vaizdu išreikšti jautiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). Suteikiama galimybė vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniiais ženklais ir simboliiais (skaičiais, raidėmis). Paskatinama sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį. Eksperimentuojama ir atidžiau įsiziūrinama į įvairių medžiagų ir technikų
---	---

	Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.	teikiamas galimybės. Padaromi vaikams patikusių fragmentų atspaudai. Sudaroma galimybė netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes, atliekant eksperimentą. Vaikai padrašinami įvairiapusei kūrybinei raiškai, naudojant kompiuterį, fotoaparātą, multimediją kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Kaupiami elektroniniai arba popieriniai vaikų kūrybos albumai (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.).
--	--	--

13. Ugdymosi pasiekimo sritys: Estetinis suvokimas

Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Kuriama muzikinė aplinka, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. Emocionaliai kalbama, žaidinama, bendraujama, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jausytų veiksmais reiškiamas emocijas. Suteikiama vaikui galimybė sureaguoti savo tempu, t. y. palaukiama tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtojiui. Būnama šalia vaiko, kartu su juo džiūgaujama, padrašinami jo bandymai, pamokoma, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Kuriamas jauti, graži aplinka, kurioje vaikų aktyvūs lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos.
2	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas krygelių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Dainuojama vaikui, klausomasi įvairios nuotakos dainų, kontrastingos nuotakos muzikos kūrinių, skaitinamos teigiamos, džiugios emocijos ir slopinami neigiamų emocijų proveržiai. Leidžiama vaikams stebėti šoki gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kintu reaguoti į stebimo šokio sukeliamus įspūdžius. Kartu su vaiku žaidžiama ir išraiškingai rodoma, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijos reiškiamos sąlygiškais mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia. Išdėliojami piešiniai vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagiriami, pasikalbama apie jo kūrinių. Suteikiama vaikui galimybė pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones.

3	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėjus muzikos kūrinį, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinedamas savo ir kitų piešinėlį, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	Sudaromos galimybės vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius. Duodama klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptariamą. Pažūrėjus drauge šoki, užduodami mąstymą skatinantys klausimai. Kartu su vaikais žiūrime lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi jų įrašų. Užduodant klausimus skatinama apvažinti vaizduojamą pasaką. Skatinama pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas. Vaikas nestabdomas, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padeda vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį. Vaikai džiuginami ir padedama jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinama atidžiai klausytis muzikos, ją gėrėtis. Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, stebimas trumpas vaidinimas (daug kartų tą patį). Vaikas stebimas tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu pakalbinaamas, paklausiamas, kas jam gražu. Pritariama vaiko komentarams, papildoma jo vertinimą kitais žodžiais. Pasidomima, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminama, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus.
4	Džiaugiasi menine veikla, nori pasipuoti, gražiai atrodyti. Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šoki, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	Sudaromos galimybės vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. Atkreipiamas dėmesys, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikomas jo noras, pasidžiaugiama, pagirama. Vaikas paprašomas pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. Išsiklausoma į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakojama, apie ką bus vaidinama. Atkreipiamas vaiko dėmesys į pabaigą, paklausiamas, kokia ji – laiminga ar liūdna? Padedama pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbama, kokius patyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausiamas, kaip jam gražiau. Sudaromos sąlygos klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinama reikšti savo išgyvenimus, paprašoma pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto.

		Būnama greta vaiko apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdomas estetiškas jautumas – pritariama, papildomos jo išsakytos mintys. Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartojami žodžiai „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodo! gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. Skatinama klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius. Kalbamasi su vaiku apie spalvas paletėje, tyrinėjami spalvų maišymosi efektai. Stebima, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipiamas vaikų dėmesys į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasipjaurėjimą, pasipiktinimą. Padedama vaikui ugdytis pastitkėjimą savimi.
5	Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gerisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gantos spalvomis, formomis, garsais. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šoki, vaidinimą, dailės darbą, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	Paprastai ir vaikams suprantamai atskleidžiamas muzikos kūrinių grožis. Vaikai skatinami savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. Kartu su vaikais žiūrimi lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrима animacinius filmukus. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Skatinama stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiem kartu kurti, nes estetiinį suvokimą ir jautumą vaikas geriausiai ugdomi veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. Vaikai sudominami patrauklia ir malonia veikla paties, auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Vaikas išklusomas ir pats auklėtojas pasakoja apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuojama, ką dailininkas norėjo pasakyti. Ganta yra pats stipriausias estetiško ugdymo šaltinis, todėl vaikai skatinami įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriančių vis naują grožį. Nuolat ugdomas vaikų estetiškas skonis, atkreipiant dėmesį į vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką. Vaikai skatinami domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptariamas turinys, nuotaika ir muzikos instrumentai. Sugalyvojama įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo video įrašą, klausyti ausinėmis audio įrašo,

		pasakoti draugui „telefonu“ ir kt. Kartu su vaikais žiūrini lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrini animaciniai filmukai. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Sudaroma galimybė vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, šventėse, tradiciniuose renginiuose. Paskatinama kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausiama, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šoki, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. Kasdienėje veikloje suteikiama galimybė suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. Prašoma papasakoti apie savo dailės kūrinius, priimtus sprendimus.
6	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gerisi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.	Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalbama apie patirtus įspūdžius, pasidalijama savo mintimis, emocijomis, pasidžiaigiama pastebėtu grožiu. Užduodama atvirų klausimų. Žiūrini lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi jų įrašų, žiūrini animaciniai filmukai. Vaikai skatinami pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Sudaroma galimybė vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruojami kūrinių, ruošiamos visų vaikų arba autorinės parodėlės, sudaromi individualūs albumai. Palaikomas ir skatinamas vaiko noras siekti grožio, pagiriamas už jo pastangas, parodoma kitiems, užrašomas vaiko pasakojimas ir prisegama prie demonstruojamo darbo, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas. Pratinama pastebėti ir atskirti kitą nuo tikrojo meno. Vaikai skatinami geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbi kitų nuomonę. Palaikomas džiaugsmas. Sudaromos sąlygos suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti, patiems dalyvauti jį puoselėjant. Gerimasi gerai atliktu darbu, išsakoma nuomonė apie

	prastą. Prašinama gražiai elgtis viešose vietose. Skatinama suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų. Skatinama aptarti stebėtą šoki, šokėjų judesius, kostiumus.
--	--

14. Ugdymosi pasiekimo sritys: Initiatyvumas ir atkaklumas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškedamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	Pastebima vaiko rodoma iniciatyva ir ji palaikoma. Stebima ir pasidžiaugiama vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą. Priimami vaiko siūlomi žaidimai. Žaidžiami žaidiniai su vaiku tol, kol jis to nori. Siūloma žaisti smulkiąjai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo.
2	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūtis.	Pabūnama greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubama padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. Žaidžiama, ką nors veikiamą vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. Kantriai padedama vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. Padedama vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo.
3	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus	Pasirūpinama saugia aplinka grupėje, lauke. Žaidžiami įvairūs sensoriniai žaidimai vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Vaikai skatinami pastatyti bokštelių, baigti sudėti delione. Siūloma vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai.

	žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	Nuolat praturtinama grupė kuo nors nauju, pasiūloma vaikams naujų žaidimų. Neišleidžiami vaikai iš akių. Kai tik įmanoma, palaikomi vaiko norai, patraukliai pasiūloma jiems pakeisti neigiamą nuomonę.
4	Dažniausiai pats pasirenka ir kuri laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant ištraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padaršinimo.	Palaikomi vaikų veiklos sumanymai, padedama juos išplėtoti, įgyvendinti. Pasiūloma vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe. Palaikomi vaikai, kurie bando išsikvi įveikti savarankiškai, neskubama teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitį, sprendimus. Pastebima ir palaikoma vaiko iniciatyva atliekant nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugiamasi vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisėgti.
5	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	Vaikai skatinami turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. Veiklą vaikams pasiūloma tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiloma uždarų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius. Pagalba vaikui teikiama ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.
6	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui ištraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam ištraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	Sudaromos sąlygos grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. Pasiūloma vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebimi vaiko sumanymai juos palaikant, padedant išplėtoti. Vaikai skatinami pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlomi vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujantys darbai.

15. Ugdymosi pasiekimo stūtis: Tyrinėjimas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos

1	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimiti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).	Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikoma žaidimo priemonėmis. Vaikui sudaromos galimybės žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. Vaikai paguldomi ar pasodinami taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti. Sudaromos sąlygos patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdves viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. Vaikams pajusti ir tyrinėti duodama įvairių medžiagų, formų, skatinama žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelių kartus.
2	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusi veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Vaikams sudaromos sąlygos aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji gali padėti, bet netrukdo, nepertraukia. Duodama įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Jiems sudaromos sąlygos naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. Jau nuo mažumės mokoma atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos.
3	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	Skatinama manipuluoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Sudaromos galimybės surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Pateikiama knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. Skiriama laiko mokytis apsišengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).	Ugdymo programa ir aplinka kurinama taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. Skatinama nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškelty problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo

5	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akiivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	kelius.
6	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybes išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradimai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus.	Vaikai skatinami stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti išvaizduojamus daiktus. Sudaroma galimybė suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. Skatinama pasitelkti simbolius, palyginti, atkurti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinama paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Vaikams pateikiama tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį. Sudaromos sąlygos ir skatinama tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Siūloma atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdoma projekcinė veikla, skirta ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Vaikai mokomi fiksuoti pastebėjimus, pildyti lentelės ir pan. Vaikai mokomi ir skatinami savarankiškai naudotis mikroskopu, kitais galimais prietaisais, skirtingais tyrinėti. Vaikai skatinami, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygose, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.

	Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.	
--	---	--

16. Ugdymosi pasiekimo sritis: Problemų sprendimas

Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Vaikas padrasinamas savarankiškai bandyti įveikti išsūkį ar problemą. Pagirama, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Vaikui parodomi nauji veiksmams sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padedama jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinama, kad to daryti negalima, nukreipiamas dėmesys, nuraminama.
2	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Vaikas drąsinamas: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“ Vaikams rodomi būtinai veiksmų su daiktais būdai. Patariama, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Komentuojamos vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmės. Šiek tiek padedama vaikui įveikti kliučių ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.
3	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą.	Vaikai skatinami imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jis drąsinamas. Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausiama paties vaiko: Ką dar galima padaryti? Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikiami keli sprendimo būdai, padedantys įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų. Komentuojami vaikų taikyti problemų sprendimo būdai ir jų pasekmės, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus.
4	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Norį ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Vaikams susidūrus su problema, jie skatinami prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. Vaikai drąsinami kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. Padedama vaikams įveikti sunkumus, tartantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemos sprendimo etapus.
5	Retsykliais pats ieško sunkumų, kliučių, aktyviai	Siūlomos vaikams sudėtingos veiklos, drąsinama jų imtis, drąsiai bandyti,

	bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariausi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaitomi kūriniai apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Kai vaikai susiduria su problema, paprašoma visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padedama vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
6	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariausi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	Užduodami vaikams atvirieji klausimai, padedantys apmąstyti problemą: -Kas atsitiko? -Kaip tu jautiesi? -Ką jautiesi kitas? Vaikui susidūrus su problema, klausinama: -Ką tu darei? -Ar tai padėjo įveikti problemą? -Ką dar galima daryti? -Ar tai padės įveikti problemą? Vaikams siūlomos probleminės užduotys, kurias turėtų įveikti jie patys.

17. Ugdymosi pasiekimo sritis: Kūrybiškumas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Pasirūpinama, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų išpūdžių. Aplinka kuriama smalsumą žadinančiais dalykais – garsai, spalvos, žaislai, meno kūriniai – kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Išnaudojami visus 5 pojūčiai (uosės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius. Duodama žaisli su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leidžiama klausytis įvairių garsų, suteikiama galimybė užuosti įvairius kvapus.
2	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti.	Parūpinama įvairių atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas yra vaikams įprastas reiškinys. Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, veiklos metu naudojami lavintis visus pojūčius. Naudojami žaislai, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat pasiūlomi garsą skleidžiantys žaislai. Parūpinama priemonių ir skatinama veikla, grindžiama visų 5 pojūčių

		pasitelkimu aplinkai tyrinėti. Pasiūloma žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link.
3	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Išivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka išivaizduojamus simbolinius veiksmus.	Kuriamą saugę, džiaugsminga, laisva aplinka, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Siūloma žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, senti, laistyti (prižiūrini saugusiųjų). Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai apengus vaikus leidžiama braidyti po balas, taškyti vandenį, senti jį kibireliais. Skatinama klausyti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. Vaikai skatinami daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. Veikla organizuojama ir patalpose, ir lauke. Vaikai skatinami savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gantos dovanas.
4	Išvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	Skatinama išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, stiekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams, kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. Suteikiama laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius sumestus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. Lavinamas kūrybinis mąstymas – lankstumas, gausumas, detalumas, originalumas. Klausinama: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). Prašoma kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, vaikas skatinamas išsakyti originalias mintis. Vaiko prašoma drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas). Skatinama džiaugtis savo kūriniais, aptariama, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiaame gyvenime.

		Aptariama, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. Giriama, idomiąsios posakiai, klausimai, veiklos būdai užrašomi, skatinama idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.
5	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savias idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.	Skatinamas kūrybiškumas, laisvas idėjų reiškinys, užduodama daug atvirojo tipo klausimų, kad idėjų būtų kuo daugiau, kuo įvairesnės. Ugdomas originalumas – prašoma išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinama fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą. Ugdoma fantazija, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Prašoma sugalvoti, kaip būtų galima detalčiai išdėstyti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. Skatinama atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Pasiūloma idomos veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. Skatinama dalytis praeityje išgyventa idomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdiškais ir nuotykiškais su kitais vaikais. Vengiamo vertinti „rūšiuoti“ vaikus pagal pasiekimus. Primami ir palankiai vertinami visokie atsakymai, bet kokio lygio veiklos rezultatai, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti. Pateikiamos įvairios medžiagos, žaislai, priemonės, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinama dalytis idėjomis, dirbant porose, grupelėse, kartu priimti sprendimus. Organizuojami projektai, grupinė veikla. Mokoma mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. Mokoma dalytis idėjomis. Tokie pokalbiai vyksta nedidelėse grupelėse.
6	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų,	Skatinamas tolesnis divergentinis mąstymas. Užduodami klausimai: „Kas būtų, jeigu?“ Skatinama pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius, augalų, paukščių gyvenimą. Nuolat atkreipiamas dėmesys į visus žmogaus pojūčius.

neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savo rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklęsti, daryti kitaip.	Mokomasi pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. Taikomi metodai ir būdai: smegenų audrinimas, fantastiniai klausimai, prašoma išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų, kūrybiniai vaidinimai, pasakos kūrimas sėdint ratu, fantastinio gyvūno piešimas. Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie idomesni ir labiau netikėti, tuo geriau. Kuriamą žaidybinių ir tyrinėjimo aplinka suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.
--	---

18. Ugdymosi pasiekimo sritis: Mokėjimas mokytis

Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/Numatomos veiklos
1	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais	Palaikoma tvarka, kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai. Vaikas kalbinamas, rodomi jam įdomūs žaislai ar daiktai, sudarant galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, giriamas. Maitinant, maudant, žaidžiant su vaiku kalbamasi su juo, rodomi ir įvardijami daiktai, veiksmams su žaislais. Parūpinama žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais.
2	Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	Pripažįstama, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. Pastebimi vaikų ketinimai, jie įvardijami, padedama įgyvendinti. Duodama tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuluoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. Leidžiama žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrinama pozityviai, vaikui išklusoni, skatinama, džiaugiamasi tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. Žaislai ar žaidimui tinkami daiktai parenkami taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.
3	Veikia sponaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	Atkreipiamas dėmesys į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti ir kuriamos sąlygos vaikui mokytis. Vaikams padedama suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaromos visos sąlygos tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Leidžiama vaikams patems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. Vaikai drąsiniami, inicijuojami žaidimai. Kuriamas prasmingas ir, kur įmanoma, tikroviškas žaidimo ir darbo kontekstas. Kartu su vaiku pasidžiaugiama tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisegti

		sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.
4	Pasako, parodo, ką nori išmokyti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	Pastebimos situacijos, kuriose vaikas nori ko nors išmokyti. Skatinama pasakyti, ko jis nori išmokyti, sudaromos sąlygos mokytis to, ko jis nori. Neutrūdoma, kai vaikas išitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebima ir padedama ar padruginama, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. Kalbamasi su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko išmoko.
5	Norėdami ką nors išmokyti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klausio, ką sako kiti, pasitiksina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Vaikai drąsinami nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pripažįstama, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja, numatomos įvairios veiklos, kurios padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. Skatinama kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.
6	Kalba apie tai, ką norėtų išmokyti, ką darys, kad išmokyti, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinynuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	Kalbamasi su vaikais, ko jie nori išmokyti, kaip jie gali mokytis, pastebimas vaiko noras ir sudaromos sąlygos to išmokyti. Leidžiama, siūloma vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitus dalykus. Vaikai supažindinami su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis. Kalbamasi su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.